

**ЗАГЛАВИЕ НА ПРОЕКТА:
СОЦИАЛНО АГРОПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ЗА ХОРА С
УВРЕЖДЕНИЯ В ТРАНСГРАНИЧНАТА ЗОНА
(AGRI-ABILITY)**

**РАБОТЕН ПАКЕТ 3:
ПРАВНА РАМКА ЗА ОСНОВАВАНЕ И ОПЕРАЦИИ
НА СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ**

РЕЗУЛТАТ:

**3.3.1: ПРАВНА РАМКА ЗА ОСНОВАВАНЕ И
ОПЕРАЦИИ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В
БЪЛГАРИЯ**

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за сътрудничество Interreg V-A „Гърция-България 2014-2020 г.

Партньор по проекта: РВЗ Югозападен университет „Неофит Рилски” – Правно-исторически факултет

Отказ от отговорност: Съдържанието на тази публикация е изцяло отговорност на РВЗ Югозападен университет „Неофит Рилски” – Правно-исторически факултет и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, управителния орган и Съвместния секретариат

Съдържание:

1. Преглед на литературата и развитие на теоретичната мисъл.....	4
2. Международна правна рамка	4
2.1. Социалното предприемачество като понятие. Социално предприятие.	4
2.2. Управленски, икономически и социални критерии	7
2.3. Правни рамки за създаването и функционирането на социалните предприятия.....	9
2.3.1. Съединени щати.....	9
2.3.2. Португалия.....	14
2.3.3. Испания.....	15
2.3.4. Франция.....	16
2.3.5. Обединено кралство.....	21
2.3.6. Австрия.....	28
2.3.7. Италия.....	29
2.3.8. Гърция.....	35
2.3.9. Словения.....	37
2.3.10. Южна Корея.....	41
2.3.11. Малайзия.....	47
2.3.12. Индонезия.....	49
3. Европейска правна рамка.....	54
4. Национална правна рамка.....	59
4.1. Социални предприятия - юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност	63
4.2. Социални предприятия по Закона за интеграция на хората с увреждания - специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания.....	64
4.3. Социални предприятия - кооперации по Закона за кооперациите	66
4.4. Социално предприятие по Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика.....	67
5. Европейска и национална политика за насърчване на социалното предприемачество (за хора в неравностойно положение).....	72
5.1. Социална политика.....	72

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

5.2.	Развиване на предприемачески умения.....	77
5.3.	Подкрепа за разработване, придобиване и използване на помощни средства и технологии.....	79
5.4.	Осигуряване на достъп до подходяща финансова подкрепа.....	81
5.5.	Подобряване на достъпа до интернет, информационни и телекомуникационни технологии.....	83
6.	Икономически ефекти и SWOT Анализ.....	85
6.1.	Проблеми.....	86
6.1.1.	Ресурсно обезпечаване _____	86
6.1.2.	Недостатъци на проектния подход _____	86
6.1.3.	Проблеми със средата _____	87
6.1.4.	Кадрови проблеми _____	87
6.2.	Възможности.....	88
6.2.1.	Данъчни облекчения _____	88
6.2.2.	„Запазени“ обществени поръчки _____	88
6.2.3.	Насърчаване и устойчивост _____	88
6.2.4.	Равно третиране и намаляване на административната тежест _____	89
6.2.5.	Ефективност и ефикасност _____	89
6.2.6.	Координация и децентрализация _____	89
6.2.7.	Солидарност и партньорство _____	90
6.3.	SWOT анализ	91
7.	Заключение	93

1. Преглед на литературата и развитие на теоретичната мисъл

Социалните предприятия са сравнително нова икономическа структура за Република България. Тяхната поява следва да се разглежда в контекста на политиката на Европейския съюз, обвързана със съобщението на Европейската комисия от 3 март 2010 г., озаглавено „Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ и с „Инициатива за социалното предприемачество - Създаване на благоприятна среда за насърчаване на социалните предприятия като основни участници в икономиката и социалната иновативност“ на ЕС. След приемането на горепосочените документи, съюзът преминава към правното им регламентиране и провеждането на съответните политики. Ситуацията, коренно се променя в началото на второто десетилетие на XXI в., както Република България като част от Европейския съюз развива политиката и законодателството си към регламентиране и развитие на социалните предприятия, така и българската научна теоретична мисъл изследва проблемите на социалните предприятия. Така през 2011 г. излиза един текст, разглеждащ проблема, през 2013 г., са 3, 2014 г. – 8, 2015 г. – 1; 2016 г. – 11; 2017 г. – 3 и през 2018 г. са 2. Ясна е обвързаността на текстовете с програмния период на Европейския съюз 2014-2020 г.

2. Международна правна рамка

2.1. Социалното предприемачество като понятие. Социално предприятие.

Както се използва в научната литература, терминът социалното предприемачество покрива широк спектър от дейности и инициативи, които попадат в една поредица, в това число, по-общо казано неконвенционални предприемачески инициативи. Тези дейности не са нито непременно финализирани до производството, нито обречени да останат стабилни през времето, като се започне от социални инициативи, срещащи се в бизнес ориентираните към печалба предприятия, институционализирани лица, изрично преследващи социална цел, отношения и практики, които водят до социални помощи, и предприемачески тенденции в организации с нестопанска цел до предприятия, разработени в рамките на публичния сектор

от Johnson¹, Roper and Cheney², Mair and Marti³). Такива инициативи могат да бъдат предприети от частни лица, организации с нестопанска цел, публични агенции или юридически лица с нестопанска цел.

Социалните предприятия са сравнително ново понятие, чието изучаване и проучване се разширява. Има голям брой определения за социални предприятия, които понякога са противоречиви. Сравнителните мнения дават различни определения, като се идентифицират различни школи, повечето от които са се споразумели за по-широко обхватната дефиницията социални предприятия: социалните предприятия биха могли да бъдат частни със стопанска или нестопанска цел, с идеална цел и хибридни организации със социална мисия, като се използват бизнес подходи за постигане на техните цели.⁴

Други определения:

- „организация или инициатива, която се свързва със социалната мисия на нестопанска или правителствена програма, същевременно ориентирана към бизнеса“;
- „организация или предприятие, което постига своите основни цели или социална или екологична мисия, обикновено чрез функциониране на генерирани приходи от бизнес“;
- „организация с нестопанска цел [...] ангажирана с филантропска дейност“;
- предприятие, което предлага „пазарни подходи за разрешаване на социални и екологични проблеми“.

Социалните предприятия обикновено се базират на редица закони, които регулират тяхното създаване, управление, данъчни облекчения и прекратяване. Тъй като социалното предприятие се намира между сечението на секторите със стопанска и с нестопанска цел,

---

¹ Johnson, G. (2000). Exploring Public Sector Strategy. Harlow: Financial Times Prentice Hall.

² Roper, J., & Cheney, G. (2005). Leadership, learning and human resource management. The meanings of social entrepreneurship today, Corporate Governance. International Journal of Business in Society 5(3): 95-104, DOI: 10.1108/14720700510604733.

³ Mair, J., & Marti, I. (2006). Social Entrepreneurship Research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight February 2006. Journal of World Business 41(1): 36-44, DOI: 10.1016/j.jwb.2005.09.002.

⁴ Dacin T., Dacin P., & Tracey, P. (2010). Social Entrepreneurship: A Critique and Future Directions. Organization Science 22(5): 1203-1213. DOI: 10.2307/41303113.

политиците в някои държави се опитват да го насърчават, чрез създаване на съобразна правна рамка.

По отношение на правния статут на тези предприятия съществуват различни подходи. Държавата може да: не дава легално определение за социално предприятие, и да остави социалните предприемачи да се адаптират вече съществуващи структури на социалното предприятие (например, Малайзия):

- не дава легално определение за социалното предприятие, като същевременно се създава набор от правни форми, които могат да бъдат използвани като социално предприятие (например САЩ);

- приеме работна дефиниция за социално предприятие (което е прието от изпълнителната власт), като допълва тази работната дефиниция с правна форма, специално създадена за социалните предприятия (например Обединеното кралство);

- приеме легална дефиниция за социално предприятие (което е прието от законодателната власт), която се комбинира с правната форма и която може да се използва за дейности, тип социално предприятие (например, Италия, Южна Корея).

Прецизно и точно определение на социалното предприятие, на ниво ЕС, все още не съществува. В Европа понятието направи първата си поява в началото на 1990 г. след тласък, който е от страна на Италия, в тясна връзка с кооперативното движение.⁵ Дефиниция за социалните предприятия е разработена от британското правителство през юли 2002 г. Според тази дефиниция: „социалното предприятие е бизнес с предимно социални цели, чиято печалба е основно реинвестирана за социална цел в бизнеса или в общността, като това предприятие не функционира или не се задвижва от необходимостта да се максимизира печалбата за акционерите и собствениците“.⁶ Последната дефиниция обяснява техния капацитет за предоставяне на новаторски решения, които са по-ефикасни и ефективни от тези, предвидени

⁵ Defourny, J., & Nissens, M. (2006). Defining Social Enterprise. Taylor & Francis Group. https://www.researchgate.net/publication/277151275_Defining_Social_Enterprise/stats#fullTextFileContent.

⁶ Department of Trade and Industry. (2002). SOCIAL ENTERPRISE: A STRATEGY FOR SUCCESS. <http://www.dti.gov.uk/socialenterprise>.

от държавни агенции и предприятия с нестопанска цел. Най-характерното за социалните предприятия е:

- а) социалната цел, която се преследва;
- б) ограничението за разпределение на печалбата;
- в) прехвърлянето на право на собственост и управление на заинтересованите страни, които са различни от инвеститори, съчетани с модел на отворено управление.

Социалните предприятия може теоретично да изберат някоя от правните форми, предвидени от закона в държавата, в която функционират и да използват всяка гъвкавост, която е предвидена в закона, за да се адаптират правната форма към социалната или екологичната мисия на предприятието. Избраната правна форма е без значение за състоянието на социално предприятие: важното е, че структурирано по този начин, предприятието отговаря на компонентите за социално предприятие, които са общоприети в частност в съответната държава.

В отговор на това правителствата в някои държави са избрали да се създават нови правни форми, които могат да бъдат използвани за социално предприятие. Това не премахва възможността да продължат да се използват традиционните правни форми, но добавя допълнителни опции за основаване на социално предприятие. Важно е също да се отбележи, че това, което се счита за правна форма за социално предприятие в една страна не може да се счита за форма на социално предприятие в друга. Правната форма ще трябва да се вмъкне в определението за социално предприятие, използвано в тази страна.

2.2. Управленски, икономически и социални критерии

Управленски критерии: социалните предприятия са доброволно установени, независими, частни, юридически лица. Те могат да са силно зависими от държавните субсидии, при предоставяне на услуги, които са отговорност на държавните органи, но те не се управляват пряко или косвено, от публичните власти. Техните собственици имат право и на двете - право на „глас“ и право на „изход“, т.е. правото да приемат собствените си позиции и да преустановят дейността си. Вземането на решения не е въз основа на дял от капитала.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

Управлението обикновено не зависи от основателите/членовете в дяловия капитал или от активите на организацията, по-специално в случай на организации с нестопанска цел (сдружения, кооперации), но е по-скоро демократично (един член - един глас). Все пак, има някои отклонения от принципите на демократичното управление - например организации с нестопанска цел, като фондации, дружества с ограничена отговорност, но и организации с нестопанска цел, т.е. социалните кооперации с външни инвеститори, които имат правото на глас. Въпреки, че социалните предприятия, които функционират като организации с нестопанска цел са колективно притежавани чрез кооперативни или нестопански структури (т.е. те са част от третия сектор или социалната икономика), частни фирми (акционерни дружества, дружества с ограничена отговорност) също може да се считат за социални предприятия дотолкова, доколкото те са установени, за да преследват социални цели, а не да се генерира печалба.

Икономически критерии: стопанска дейност за производство на стоки и/или продажба на услуги. Социалните предприятия обикновено не са ангажирани в дейности по разпределението на публични или частни фондове. По-скоро те са ангажирани в редовно производство на стоки или предоставяне на услуги. Въпреки, че социалното предприятие може да ангажира доброволци в своята дейност, организацията, трябва да има поне един служител, за да бъде считана за социално предприятие.

Социални критерии: да е в полза на обществото или определена група от хора. Основната цел на социалните предприятия е да се преследват социални цели (или да се генерира социална стойност), а не да се генерира печалба. Те служат на широката общественост или на признати социални групи, а не на физически лица. Социалните предприятия включват не само организациите с нестопанска цел (сдружения, фондации, частни институции), но и организации, които могат да разпределят някаква част от печалбите си (кооперации). Като правило тези предприятия повторно инвестират по-голямата част от печалбата или излишъка за по-нататъшно достигане на техните установени в закона цели.

2.3. Правни рамки за създаването и функционирането на социалните предприятия

2.3.1. Съединени щати

В САЩ социалните предприятия могат да приемат различни правни форми, включително едноличните търговци, корпорация, партньорства, дружество с ограничена отговорност, с нестопанска цел или организация за публична изгода. Интересно е, че няма нови правни рамки въведени в последните 50 години за регулиране на разрастващите се бизнес дейностите и на услугите за производство на организации с нестопанска цел. Относно организациите с нестопанска цел, признати и определени от данъчното законодателство; за тази цел списък на благотворителните организации периодично се актуализира от Данъчната служба. От друга страна, в Европа политиката и правния контекст са много по-благоприятни за развитието на социалните предприятия. Законовите рамки отразяват конкретния модел, правна традиция, социални грижи, и основните социални и икономически въпроси, разрешени на национално равнище; следователно тук идва и разнообразието в подходите и решенията. Две фази могат да бъдат идентифицирани в Европа по отношение на правното развитие на социалните предприятия. Първоначално повечето социални предприятия са създадени чрез използване на правните форми на кооперация и асоциации и в редица случаи това продължава да е така. Социалните предприятия са били първоначално създадени като асоциации в тези страни, в които правната форма на сдружаване дава възможност за известна степен на свобода в продажбата на стоки и услуги на свободния пазар, като например Франция и Белгия. В страни, където асоциации са по-ограничени в това отношение, като скандинавските страни и Италия, социалните предприятия са по-често, създадени по силата на правната форма на кооперация. Кооперациите са по-интересни, тъй като те имат чисто предприемачески характер. Втората тенденция се характеризира с приемането на специфични законови форми или чрез адаптирането на формула за кооперациите или чрез въвеждането на правни мерки и категории, които разпознават социалната ангажираност, поета от определени икономически субекти. Тенденцията за признаване на социалните предприятия чрез формулата за кооперация бе белязана от признанието на специфични дейности (доставка на социални услуги или

работна интеграция), които са извършени извън границите на кооперативното членството. Тази тенденция подкопава традиционния модел на кооперация, който се основава на единна акционерска система и гласи, че трябва да се промотират интересите на членовете. Тя започва в Италия през 1991 година, когато е приет закон 381 за социалните кооперации, който се доразвива последните 20 години.

В САЩ понятието социално предприятие не е определено от Конгреса, администрацията на САЩ или отделните щати. Вместо това, някои американски федерални провинции са се съсредоточили върху създаването на правни структури, за да се даде възможност за функционирането на социално предприятие. Така например, на корпорациите за публична изгода (обществен интерес), които наскоро са били създадени в редица щати, се гледа като на версия на социално предприятие. Въпреки че, няма правна или правителствена работна дефиниция за социално предприятие, функциите на тези наскоро създадени правни форми са полезни индикатори за видовете характеристики, които държавата възприема като присъщи на социалното предприятие.

- 1. Корпорации - делят се на корпорации със социална цел и корпорации за публична изгода**
- 2. Дружества с ограничена отговорност (ООД)- делят се на нискобюджетни ООД и ООД за публична изгода**

Корпорациите със социална цел и корпорациите за публична изгода са станали особено популярни средства за дейности на социалните предприятия в Съединените щати. Те дават възможност на основателите на социално предприятие да се възползват от една структура, която е добре позната на инвеститорите- корпорацията, като същевременно осигурява по-голяма прозрачност на заинтересованите страни, за това как се изпълнява мисията на предприятието.

Тези правни форми не са налични във всички федерални провинции. Въпреки това е възможно основателите на социалните предприятия да избират в кой щат да стане тяхното

учредяване. Докато специфични компоненти на всяка форма варират за всеки отделен щат, по-долу е предоставена основната характеристика на правните форми, създадени напоследък в САЩ за социално предприятие.

Корпорациите със социална цел

Къде са налични? През 2011 г., първата такава корпорация е създадена във Флорида, където е била наименувана по-гъвкава корпорация, преди наименованието ѝ да се промени на корпорация със социална цел. Тя се среща в три щата: Калифорния, Вашингтон и Флорида.

Кои са ключовите ѝ характеристики? Тя се ползва от предимствата на своята корпоративна форма, включително достъп до капитал. Тя подпомага социалното предприятие по три начина.

1) Една социална цел, която се простира отвъд максимизирането печалбата на акционерите

Тази корпорация има социална цел за създаване на обществена полза и може да имат специфични обществени ползи. Тази цел е специално предвидена от закона и упомената в учредителния акт на дружеството.

2) Директорите могат да вземат решения, които преследват специалната цел, изключвайки съдебно производство за акционер за не постигането на максимална печалба

Акционерите не могат да имат едни и същи задължения като директорите на тази корпорация или като директорите на традиционните корпорации. Директори остават отговорни пред акционерите на корпорацията. Степента, в която директорите следва да спазват социалната цел при вземането на решения варира от щат на щат.

3) Засилена обществена прозрачност по отношение на преследваната социална цел

Законите изискват корпорациите със социална цел да подготвят информация, която е релевантна за определяне на начина, по който те изпълняват целта си.

Корпорации за публична изгода

Къде са налични? През 2010 г. първият закон за създаване на тези корпорации е приет в Мериленд. Към момента 30 щата и Вашингтон, окръг Колумбия позволява съществуването

на тези корпорации, както и седем щата работят по законодателство си.

Кои са ключовите ѝ характеристики? От тези корпорации се изисква да имат за цел създаване на "обща обществена полза", която се определя като "материално положително въздействие върху обществото и околната среда, взети като цяло, оценено спрямо стандарт на трета страна, от бизнеса и операциите на корпорацията за публична изгода (обществена полза). Тези корпорации може в допълнение да включват специфични обществени ползи, като: а) предоставяне на полезни продукти или услуги на лица или общности с ниски доходи, б) насърчаване на икономически възможности отвъд създаването на работни места, в) опазване на околната среда, г) подобряване на човешкото здраве, д) насърчаване на изкуствата, науката или знанията.⁷

Нискобюджетни ООД

Къде са налични? Върмонт първи позволи ниска печалба на дружество с ограничена отговорност (L3C) през 2008 г. Десет други щата са последваха (Илинойс, Канзас, Луизиана, Мейн, Мичиган, Северна Дакота, Роуд Айлънд, щата Юта, Върмонт, и Уайоминг). Северна Каролина е позволила техния статут през 2010 г., но след това го отменя три години по-късно.

Кои са ключовите им характеристики? Това са дружества с ограничена отговорност, за по-нататъшно изпълнение на благотворителна цел. Те са структурирани така, че да са в състояние да получат финансиране (известна като програма, свързана с инвестиции) от частни фондации, съгласно Закона за данъчната реформа от 1969 г. Програмата, свързани инвестициите позволяват частни фондации да инвестират в дружества с ограничена отговорност, в допълнение към инвестиране в благотворителни организации. Те са били разрешени преди създаването на ООД-та, но е трудно за фондацииите, да преценят точно, когато инвестицията ще се квалифицира като програма, свързани с инвестиции, и когато тя не би следвало (и следователно подлежи на данъчно облагане).

Нискобюджетните ООД по закон са длъжни да следват стандарти, подобни на тези,

---

⁷ Thomson Reuters Foundation. (2013). Corporate Responsibility Report.
<https://www.thomsonreuters.com/content/dam/ewp-m/documents/thomsonreuters/en/pdf/corporate-responsibility/2013-cr-report.pdf>

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

съдържащи се в насоките, издадени от Службата за вътрешни приходи в тази област. Това им дава възможност да станат юридически лица, които могат да отговарят на изискванията за финансиране от частни фондации⁸. Те имат ниски печалби и са облагодетелствани от правната си форма- (в сравнение с корпорации) и могат да реализират печалба (за разлика от юридически лица с нестопанска цел). Освен това, мениджърите на тези ООД имат полза от брандирането, свързано с името им и могат да вземат решения, които дават приоритет на тяхната мисия над печалба.

В същото време, Нискобюджетните ООД са критикувани заради продължаващата липса на сигурност по отношение на които се квалифицират като инвестиции, освободени от данъци⁹. Фондации все още имат тежестта на проверка, че инвестициите им се квалифицира като Програма, свързани с инвестиции, на базата на собствените си благотворителни цели. Въпреки, че са направени някои скорошни опити да се изясни този въпрос, все още има липса на ясен регламент. Освен това при Нискобюджетните ООД липсват надзор и регулации, в сравнение с Компаниите а обществен интерес в Обединеното кралство на Общността (СІС)¹⁰.

ООД за публична изгода

Къде са налични? Те са разрешени в Мериленд и Орегон. Тези два щата също дават възможност за корпорации за публична изгода (обществена полза).

Кои са ключовите им характеристики? Целта на тези ООД е да се създаде обща обществена полза. От това следва, структура, сходна на корпорацията за публична изгода (обществена полза), с изключение на това, че създателите могат да се възползват от по-голямата гъвкавост, която ООД могат да осигурят. Отговорността на мениджърите не е

---

⁸ Doeringer, M. (2010). Fostering Social Enterprise: A Historical and International Analysis. https://www.researchgate.net/publication/228155621_Fostering_Social_Enterprise_A_Historical_and_International_Analysis

⁹ Callison, J., & Vestal, A. (2010). The L3C Illusion: Why Low-Profit Limited Liability Companies Will Not Stimulate Socially Optimal Private Foundation Investment in Entrepreneurial Ventures (September 1, 2010). Drake University Law School Research Paper No. 11-07, Vermont Law Review, Vol. 35, p. 273, 2010, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1755283>

¹⁰ Pearce, J., & Hopkins, J. (2014). Regulation of L3Cs for Social Entrepreneurship: A Prerequisite to Increased Utilization. Nebraska Law Review, 92(2). https://www.researchgate.net/publication/280071339_Regulation_of_LLCs_for_Social_Entrepreneurship_A_Prerequisite_to_Increased_Utilization

толкова силно изразена, колкото тази на директорите в корпорациите.

2.3.2. Португалия

В Португалия постановление N ° 323/81 признава "социална солидарност" като поле на дейност, където кооперациите за услуги е разрешено да функционират. В допълнение, "специални образователни и интеграционни кооперации", регламентирани с Указ N ° 441-A / 82, чл. 3, са създадени в резултат на демократичната революция от 1974. Този вид кооперации започват да се използва от родители на деца с увреждания и специалисти, работещи в същата област, за да се справят с необходимостта от специално образование и рехабилитационни институти. Кооперативната форма, освен от съображения за икономическо удобство, е избрана, заради нейните елементи на автономия, солидарност и икономическа организация. Въвеждането на нова форма на кооперация, а именно кооперацията за социална солидарност има за цел да обедини всички тези видове кооперации под една и съща дефиниция¹¹. Техният статут е определен от закона от 1998 г., където са определени целите им, както следва: да се окаже подкрепа на уязвими групи (деца, младежи, лица в неравностойно положение, възрастни лица), семейства и общности в неравностойно социално положение, с оглед на тяхната икономическа интеграция, както и португалски емигранти в затруднено положение; да се създадат програми за подпомагане; и за насърчаване както на образование и трудова интеграция на групи в неравностойно социално положение. Законът от 1998 отличава различните бенефициенти на предоставяните услуги, членове на семейства, които се ползват от възнаграждение - от доброволни членове –ползватели на стоки и услуги, които не получават възнаграждение, дарители. Последните не разполагат с право на глас и не отговарят на условията, но те могат да установят, съвместно със социалните органи консултантска комитет, наречен "общо събрание" (членове 5 и 6). Излишъкът, който е генериран трябва да бъде причислен към резервите, които са изцяло неделими (членове 7 и 8). Кооперациите за социална солидарност, както е определено от закона 1998 г., се очаква да отговарят на

---

¹¹ Do Campos, C. (1998). Cooperative di Solidarietà Sociale nel Portogallo. Impresa Sociale, 39, 38-9

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

социалните потребности на своите членове, тяхното популяризиране и интеграция. В същото време тези кооперации се очаква да извършват дейности, които се характеризират с екстровеъртна конотация¹². Кооперациите за социална солидарност би трябвало да играят активна роля срещу социалното изключване, което не се ограничава до рехабилитация на хора с увреждания, но което също така обхваща подкрепата за възрастните хора и включването на физически лица, така и общности в неравностойно социално положение.¹³

2.3.3. Испания

В Испания Кооперациите за социална инициатива бяха признати през 1999 г. чрез въвеждането им в национално законодателство. Освен това, специфични правни рамки на регионално ниво разрешават признаването на професионални и интеграционни кооперации в 12 автономни области. Общия закон на 1987 не се отнася за този вид кооперации, а в законът от 1999 г. се предвижда кооперации на социална инициатива да се ангажират с образователни услуги, социално подпомагане, медицински услуги, и услуги, свързани с трудова интеграция. Кооперациите за социална инициатива се управляват от правилника за сътрудничество, където са посочени дейностите, които те извършват. Допълнителна разпоредба уточнява какво точно означава липсата на цел за натрупване на печалба: не разпространение на резултатите, капитална ставка се ограничава до правната, мандата на съвета на директорите е безплатен, възнаграждението на членовете, така и наетите работниците е не по-високо от предварително определен процент от възнаграждението, създаден от колективното договаряне. Кооперациите за социална инициатива въвеждат някои нови елементи. Тяхната легална дефиниция подчертава тяхната екстровеъртна функция. Съгласно чл. 106 (Закон N ° 27/99), кооперация на социалната инициатива може да доставя услуги, от които се ползват членовете ѝ, в сътрудничество чрез потребителите. В същия член

---

¹² Espagne, F. (1999). Les Coopératives à But Social et le Multisociétariat. RECMA Revue International de l'Economie Sociale, 272, 77-84.

¹³ Perista, H., & Nogueira, S. (2006). Work integration social enterprises in Portugal: a tool for work integration? In Nyssens, M. (Ed.), Social Enterprise, Routledge, London.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

106 се упоменава за доставката на услуги от общ интерес и за трудовото интегриране на социално изключените лица¹⁴.

2.3.4. Франция

Съвсем наскоро, **във Франция** е развит нов организационен модел, който се характеризира с обявена социална цел на местно ниво¹⁵. За тази цел, в текста, одобрен на 28 юни, 2001 г. от френския парламент въвежда нова кооперативна форма във френската система: Кооперативно общество за общ интерес (на френски *société coopérative d'interet collectif - SCIC*). От една страна, целта е да се включат различни заинтересовани страни (работник, потребител, доброволец, финансист) с помощта на система за демокрация и участие в управлението, което гарантира трайността на социалната цел на предприятието¹⁶. От друга страна, тази организация се легитимира, за да се възползват от предимствата на асоциативен модел (достъп до публични средства) и този на трудово-производителните кооперации (способност да се упражняват търговски дейности). Интересното е, че промяната на асоциациите към предприемаческа позиция е признато от закона за регулиране SCICs, който предвижда, че всяко обявено сдружение може да бъде трансформирано в SCIC, без да променя своя правен статут. За разлика от италианския закон за социални кооперации, френският закон предвижда членство на множество заинтересовани страни, а именно наличието на минимум три категории страни, имащи различна връзка с осъществяваната дейност, като задължително участват работници и потребители. Отварянето на членството за различните категории заинтересовани страни дава основание на нова логика партньорство, която да се установи сред потребителите, доброволците, работниците, както и местните власти. Този аспект гарантира,

---

¹⁴ Espagne, F. (1999). Les Coopératives à But Social et le Multisociétariat. RECMA Revue International de l'Economie Sociale, 272, 77-84.

¹⁵ Detilleux, J.C. (2000). La cooperazione in Francia oggi. Rivista della Cooperazione, 1, 19-21.

¹⁶ Confederation Generale des SCOP. (2008). Presentation de la De'marche Collective d'innovation.

www.resoscope.org/scic

че дейността на SCIC е добре установена на територията, в която функционира, изглежда досега е забавил създаването на нови SCICs.

Партньорите трябва: да са съгласни да не се генерира печалба или да се генерира само ограничена печалба и да се определи социалната цел. В допълнение, предприятието трябва да се направи специален годишен доклад, в който се посочва как работи за постигане на целите си; всеки член трябва да може да се превърне в партньор след една година ангажимент към предприятието; всеки член на персонала, на който се прекратява трудовия договор губи статута си на партньор; в случай на ликвидация, всеки излишък, след като всички задължения са погасени и на партньорите са възстановени техните разходи, се разпределя в съответствие с целта на предприятието (излишъкът трябва да се даде на друг *société à finalité sociale* или *associationsansbutlucratif*).

Въвеждането на *société à finalité sociale* е възможно след новата формулировка на член 1832 от белгийския Граждански Кодекс през 1995 г. Досега този правен статут е имал ограничен успех, поради значителния брой изисквания, предвидени за традиционната компания, както и липсата на специални данъчни облекчения, като за тези на сдружения с нестопанска цел. По този начин, много малко организации са избрали този правен статут до сега¹⁷ (Defourny, 2001). Напоследък в Италия и Обединеното кралство се наблюдава преминаване към по-общите правни форми, предпочитани от законодателите на двете страни.

Тази тенденция е свързана с разширяването на обхвата от дейности, извършвани от социални предприятия, които все по-често се ангажират да предоставят услуги от общ интерес, различни от социални услуги, включително културни и развлекателни услуги; дейности, насочени към опазване и възстановяване на околната среда; социални жилища, а също и услуги, насочени към подпомагане икономическото развитие на определени общности.

Законът за социална икономика от 2011 г. предоставя обща рамка относно „социалните предприятия“ (СП), които конкретно включват: асоциации, фондации, кооперации и

---

¹⁷ Defourny, J. (2004). Social enterprises in an enlarged Europe.P presented at the 2nd European Social Economy Conference, Prague, October 28-29.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

взаимоспомагателни сдружения, които извършват стопанска дейност, както и за всяка организация, създадена по силата на специфично законодателство като работнически асоциации, центрове за заетост и работни центрове за интеграция. Освен това, най-вече в резултат на исторически обстоятелства, някои специфични форми на организации, като например някои трансформирани селскостопански общества също и някои рибарски общества, също се причисляват като социални предприятия. Не на последно място, Министерството на труда и имиграцията, по препоръка на Съвета за насърчване на социалната икономика, може да предостави статут „социално предприятие“ и на други институционални форми, които не са изрично посочени в закона.

Кооперации за социални инициативи

Юрисдикция. Правната рамка за кооперациите е разгледана в Закона за кооперациите (№ 27/1999), като се отнася до кооперации на държавно ниво, така и до кооперации на ниво автономни области. Към първите се причисляват тези кооперации, които оперират на територията на две или повече автономни области, като никоя от тях не отнася своята дейност към даден район, а към вторите се отнасят тези кооперации, които основно оперират на територията на една автономна област. Досега четиринадесет региона са приели съответни закони за кооперациите. Освен това, различните видове кооперации се уреждат със специфично регулиране (например кооперации от домакинства, потребителни кооперации, застрахователни и кредитни кооперации).

Определение. Законът определя кооперацията като доброволна организация, която осъществява друга допустима икономическа дейност в интерес на икономическите и социални интереси и стремежи на своите членове и която се управлява демократично, съгласно принципите, възприети от Международния кооперативен съюз. Единственото по-съществено изключение от взаимността на кооперативните цели е кооперацията за социална инициатива (*Cooperativas de Iniciativa Social - CIS*), която - подобно на италианската социална кооперация - предоставя услуги в полза на обществото в областта на образованието, социалните и медицинските области (тип „А“) или се ангажира с трудова интеграция на социално изключени

лица (тип „Б“). От юрисдикцията на съответните региони зависи предоставянето по-подробна нормативна уредба относно кооперативните социални инициативи, включително по отношение обхвата на техните икономически дейности, ако те изберат да имат такива. Кооперацията за социална инициатива се счита за юридическо лице с нестопанска цел и разпределението на печалбата се разрешава само спрямо разпределяне на дивиденди по законна ставка. Членството в съвета е на доброволни начала като възнаграждението на наетите работници не трябва да бъде по-високо от предварително определен процент от стойността, установена чрез колективно договоряне.

Основатели. Обществените органи могат да бъдат и учредители/членове на кооперацията за социална инициатива, ако това е предвидено в неговия устав. Статутът може да предвижда доброволни членове, които могат да участват в заседанията на съвета, но без право на глас. Смята се, че това води до по-високо ниво на демокрация в процеса на вземане на решения на социалното предприятие.

Управление. В съответствие с своите общи черти кооперацията за социална инициатива трябва да се управлява демократично, като общото събрание на всички членове е най-висшият орган на организацията. Като общо правило членовете имат равни права на глас, независимо от техния принос към акционерния капитал.

Набиране на капитал. Подобно на други кооперации, кооперацията за социална инициатива може да емитира акции (акции с право на глас) и дългови финансови инструменти (фиксиран дивидент) за привличане на капиталови инвестиции, но външните инвеститори (собственици на акции) не могат да имат повече от 35-45% от всички гласове, в зависимост от региона. Подобно на Италия, увеличаването на процента с правото на глас на външни инвеститори представлява предизвикателство за демократичното управление като една от отличителните черти на кооперациите, което също е и предизвикателство за нейния хибриден характер.

Дружества за трудова заетост.

Дружеството за трудова заетост не е отделна институционална форма, която да е законово регламентирана на държавно ниво. По-скоро, доколкото то се регулирана регионално ниво, може да действа като търговско (с нестопанска цел) дружество или като кооперация за социална инициатива (с нестопанска цел). В първия случай, такива дружества могат да бъдат обект на някои ограничения по отношение разпределението на печалбата и активите.

Организации в Обществена полза (ООП)

Критерии за обществена полза. Законът за данъчното облагане на юридическите лица с нестопанска цел (№ 49/2002) е контролен инструмент за ООП, което рефлектира върху факта, че законодателят го разглежда предимно от гледна точка на данъчното облагане. Законът не предвижда списък с дейности / цели, които да се считат за общественополезни. По-скоро в това отношение той се основава на рамковия регламент на НПО (т.е. Закона за сдруженията и Закона за фондациите). Законът за асоциациите конкретно посочва указания за подкрепа и за изследвания на социалната икономика като една от дейностите, считани за дейности с обществена полза. Съдебната практика по този въпрос все още не е разработена. Асоциации, фондации и техните представителни организации, които очевидно не спадат към социалните кооперации, могат да кандидатстват за статут на организация в обществена полза, ако отговарят на следните критерии: 1) да са вписани в регистъра на сдруженията и регистъра на фондациите, съответно също така още 2) да се стремят да постигнат целите, които се считат за общественополезни, така както са определени в закона; 3) да инвестират най-малко 70% от годишните си приходи в своите основни нормативни дейности. Счита се, че организацията в обществена полза отговаря на тези критерии тогава, когато приходите ѝ се изразходват в продължение на четири години след финансовата година, за която се отчитат приходите. Останалата част от приходите на организацията трябва да се използва за увеличаване на активите или резервите; 4) да обслужват определени социални групи или обществото като цяло, а не учредителите, членовете, управители / председатели на съвети, членове на други управителни и надзорни органи или лица, свързани с тях, както е определено в закона. Счита се, че дейностите, насочени към подпомагане на работници от социални групи от едно или

няколко дружества и техните роднини, отговарят на този критерий; 5) членовете/председателите на управителния съвет трябва да изпълняват задълженията си безплатно; б) организациите трябва да разполагат с достатъчно персонал, ресурси и подходяща организационна структура, за да изпълнят целите си в обществена полза; 7) в случай на прекратяване, останалите им активи трябва да бъдат определени за друга организация или сдружение, които преследват същата или подобна законова цел, или за обществена институция, ако това е предвидено в устава на организацията. Ако законът не споменава този въпрос, надзорният орган следва да вземе решение за разпределението на останалите активи.

Предоставяне на статут. Заявлението за статут на организация в обществена полза се подава в служба „Данъчна администрация”, с което се постановява решение. Службата ежегодно преглежда съответствието на заявлението с предписаните условия. В случай на нарушение на горепосочените правила, в крайна сметка организацията може да загуби статута си на организация с обществена полза и съответните облекчения. Подобно на Италия, една асоциация и фондация могат да извършват дейности, които се считат за дейности с обществена полза, без да им бъде предоставен статут на организация с обществена полза; Състоянието на ООП е необходимо само, за да може дадена организация да се ползва от съответните данъчни и други ползи.

2.3.5. Обединено кралство

В Обединеното кралство няма правна дефиниция за социално предприятие. Правителството определя социалното предприятие като: „предприятие с предимно социални цели, чиито излишъци основно се реинвестират за тази цел в бизнеса или в общността, вместо да бъдат водени от необходимостта максимизиране на печалбата за акционерите и собствениците”. Определението на правителството обръща внимание с естеството на дейността на организацията, а не с правните форми, в чийто обхват те действат. В най-простия си вид, социално предприятие може да бъде едноличен търговец, който е решил да дари голямата част от генерираната печалба за социални цели (добра кауза) или партньорство. Социално предприятие може също така да придобие юридическа форма, без да е юридическо

лице, като например неперсонифицирана асоциация или тръст (или комбинация от двете). Въпреки това, поради данъчни и други облекчения, свързани с включването (ограничаване на бизнес рисковете; ясна структура на собственост; развиване на чувство за собственост; отчетност и прозрачност, които печелят обществено доверие; признаване от страна на финансовите институции и инвеститори; наличието на капиталови инвестиции); едно социално предприятие оперира под формата на дружество с ограничена отговорност, на дружество с обществен интерес (Community Interest Company - CIC), както и на промишлена и потребителска кооперация. Някои социални предприятия също оперират и под формата на партньорство с ограничена отговорност (Limited Liability Partnership - LLP). Целта и естеството на дадено социално предприятие, включително облекченията и задълженията, свързани с конкретната правна форма, обикновено определят институционалния инструмент на избор.

Това е валидно също и по отношение на връзката между дружествата с обществен интерес и дружествата с ограничена отговорност (CLG) най-вече поради това, че дружествата с обществен интерес са задължени по закон да посочват в устава си социалното си предназначение („тест за наличие на интерес на Общността“) и имат разпоредби, регулиращи „блокиране на активи“ и таван на максималния дивидент и лихва плащания, които може да направи (по-долу). В допълнение, дружествата с обществен интерес могат да се превърнат в благотворителни организации или в общественополezni дружества.

Дружество с ограничена отговорност

Има два вида дружества с ограничена отговорност: дружество с ограничена отговорност (CLG), което може да бъде учредено от едно или повече лица, и дружество с ограничена отговорност (CLS), което може да бъде установено от най-малко две лица. Между CLG и CLS има голямо разграничение, тъй като членовете на първите нямат право да участват при разпределяне на дивиденди или разпределение на останалите активи в случай на прекратяване на дружеството. Освен това CLG може да се управлява демократично (един член - един глас), а членовете му могат да изпълняват консултативна роля в управлението на дружеството; характеристиките, които превръщат CLG в институционална форма при избор

на благотворителни организации, търговски асоциации и нестопански организации, също ги приближават към идеалния тип социални предприятия (съгл. Раздел I. 2). Съществува също така възможност за създаване на различни категории членове, представляващи различни групи, напр. членове на местната власт, членове на потребителите. Ако членовете споменатите две форми дружества с ограничена отговорност желаят да преследват социални цели, те трябва да определят тези цели в учредителните си документи или ако впоследствие желаят да превърнат едно дружество в социално предприятие, трябва да свикат общото събрание и да приемат специално решение за тази цел. Тази трансформация не е необратима, тъй като членовете си запазват правото да променят или отменят подобно решение и да възстановят целите за печалба на дадена компания. Въпреки това, в случай на изцяло притежавано търговско дъщерно дружество на благотворителна организация, или ако акциите се предоставят на други дружества, ползващи се от статута на социално предприятие, то тази възможност най-вероятно няма да бъде възможен вариант.

Дружество в интерес на Общността (ДИО)

Определение. Дружеството в интерес за Общността (ДИО) е въведено през 2004 г като отделен тип дружество и е регламентирано подробно от Правилника на Дружествата в интерес на Общността от 2005 г. Причината за въвеждането на ДИО е да се предложи по-голям избор и гъвкавост на институционалните форми, подходящи за работа като социално предприятие, ДИО е дружество с ограничена отговорност, което е създадено за по-нататъшно развитие на бизнеса, за да облагодетелства обществото, вместо да генерира печалби. То най-вече оперира под формата на дружество, ограничено с гаранция (ДОГ), докато много малко от тях работят под формата на дружество с ограничена отговорност (ООД). Между ДИО и дружествата с ограничена отговорност съществува важна институционална забележка, според която дадено ДИО се задължава по закон да посочва в устава си социалната си цел („тест за наличие на интерес на Общността“) и да има разпоредби, уреждащи „блокиране на активите“ и „лимит“ относно максималния размер на дивидента и лихвените плащания, които той може да направи (както се споменава по-долу). В допълнение, ДИО може да се превърне в благотворителна

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

организация или в общественополезна организация, но след като веднъж е установено като такава, тя не може да се преобразува в стандартно дружество с ограничена отговорност. Казано с други думи, структурата на ДИО дава ясен сигнал на инвеститорите, че предприятието работи в полза на обществото и че тази социална цел е защитена чрез пропорционално регулиране.

Както вече беше отбелязано, основните характеристики на ДИО са „теста за интерес на обществото“ и „заклучването на активите“, които гарантират, че дадено ДИО е създадено за целите на обществото и че активите и печалбите са предназначени за тези цели. Няма изискване за минимален капиталов капитал за ДИО. То може да бъде създадено като нова компания, но вече опериращата компания може също да се превърне в ДИО. И в двата случая едно дружество трябва да представи доказателства под формата на декларация за работа в интерес на обществото, и че преминава теста за интереса на в полза на обществото. Това не означава, че всяка дейност на фирмата-кандидат трябва да бъде пряко полезна за обществото или за определена част от нея, а по-скоро, че нейните цялостни дейности ще допринесат за постигане на определената цел на обществото -ползата. В допълнение, изявлението съдържа описание на това как всички излишъци ще бъдат използвани от компанията и декларация, че компанията няма да бъде политическа партия, организация за застъпничество на политическа партия или дъщерно дружество на политическа партия или организация за застъпничество на политическа партия. Независим държавен служител, регулатор на ДИО, взема решението дали дадено дружество може да бъде сформирано като ДИО и предоставя по-нататъшни насоки, като също осъществява надзор по време на тяхното функциониране.

Правилото за „блокиране на активите“ не пречи на ДИО да използва активите си в хода на редовната търговска дейност и други бизнес дейности, а по-скоро му пречи да разпределя тези активи за по-ниска от пазарната стойност (освен в случай, че е прехвърлена към друга организация с блокирани активи).

ДИО може да разпределя активи на своите членове и да заплаща лихви по облигации и дългове в съответствие с ограниченията, определени в Правилника на ДИО.

Тези ограничения се отнасят до разпределението на дивиденди, намаляването на акционерния капитал и разпределението на активите. Управителите могат да получават възнаграждение за своите услуги, но имайки предвид теста за интереса на обществото и правилото за блокиране на активите (както е посочено по-горе), то трябва да бъде разумно и прозрачно.

ДИО обаче не се ползва от никакви данъчни или други подобни облекчения, което го прави по-малко привлекателна форма в сравнение с благотворителните организации.

Индустриални и взаимоспомагателни дружества (ИВД)

ИВД е отделна правна форма, която осъществява дейност или търговия, която се използва главно да бъде в полза на местните общности (дружество с обществена полза) или за създаване на потребителски, селскостопански и жилищни кооперации (добросъвестни кооперации, известни като кооперация или кооперативна общност). Едно ИВД се регистрира и администрира от Службата за финансови услуги. Подобно на дружествата, не всички ИВД отговарят на определението за социално предприятие.

Благотворително дружество

Определение. Благотворителните организации (организации с обществена полза) се управляват от Закона за благотворителността от 2011 г., който определя благотворителното дружество или доверителен фонд, който е с благотворителна цел, и който допринася ползи за обществото. По този начин, подобно на други проучени страни, които имат регулиране за благотворителността (Италия, Испания), благотворителното дружество не е отделна институционална форма.

Повечето благотворителни организации действат като дружества, ограничени чрез гаранции, като индустриални и спасителни общности и доверителни фондове, но те могат да действат и като сдружения без юридическа правосубектност. За благотворителни цели се считат само тези цели, изрично упоменати изброени в Закона за благотворителността, или за други подобни цели, които понастоящем са признати за благотворителни, или са в духа на

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

благотворителността, които в момента са признати за благотворителни; това позволява някои нови цели да бъдат признати за благотворителни от страна на Комисията за благотворителността или от Върховния съд. Благотворителната организация не може да бъде сформирана с цел участие в политически дейности, но може да се занимава с някои политически дейности като средство за постигане на своите благотворителни цели. Докато много социални предприятия действат като благотворителни организации, не всички от тях непременно се считат за социално предприятие; в крайна сметка това зависи от естеството на техните цели и дейности.

Управление. Една благотворителна организация обикновено има едностепенен управителен орган с членове, определяни като управители, директори, членове на управителни съвети, председатели или членове на комисии (управители). Счита се за добра практика да има най-малко 3-мауправители в управителния орган.

Приходи. Благотворителната организация може да генерира приходи чрез набиране на средства, безвъзмездни помощи, дарения, пасивни или преки инвестиции и други легитимни източници. За да направят инвестиции в най-добрия интерес на благотворителната организация, Комисията препоръчва да се приеме ясно записана и редовно преразглеждана инвестиционна политика. Също така са изготвени насоки за благотворителни организации както за насоки за набиране на средства, така и за управление на активите и ресурсите.

Икономически дейности. Благотворителната организация може да се занимава с икономически дейности, които допринасят за основната цел на организацията („търговия с основна цел“). Например: предоставяне на образователни услуги от страна на благотворително училище или колеж, които връщат таксите за обучение; извършването на търговия, включваща бенефициентите на благотворителната организация; провеждане на художествена изложба от страна на благотворителна художествена галерия или музей при връщане на входните такси; предоставяне на жилищно настаняване от благотворителна институция за настаняване при връщане на плащания; продажба на билети за театрална продукция, организирана от театрална благотворителна организация; както и продажбата на определени образователни стоки от

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

благотворителна художествена галерия или музей. Търговските и икономическите дейности, различни от горепосочените се изключват и не могат да се извършват пряко от благотворителната организация. Въпреки това, всяка търговска и икономическа дейност може да се извършва чрез дъщерно дружество с нестопанска цел, като печалбата се прехвърля безвъзмездно към благотворителна организация. Много благотворителни организации вече имат търговски дъщерни дружества за набиране на средства.

Разпределение на доходите и активите. Благотворителната организация не може да разпределя печалби като дивиденди или по друг начин, а всички разходи трябва да допринасят за благотворителните цели на организацията. Този принцип се прилага както за заплати, така и за други разходи. Като общо правило управителите не могат да получават заплащане за своята дейност или да бъдат наети от благотворителната организация, освен ако документи, регулиращи дейността на благотворителната организация не го позволяват. Ако регулиращите документи не съдържат такава разпоредба, то благотворителната организация трябва да поиска разрешение за тази цел от Комисията за благотворителността или от Върховния съд на Англия и Уелс.

Интересите за собственост върху активите на благотворителната организация обикновено принадлежат към самата благотворителна организация. Дарителите обаче могат да запазят имуществен интерес върху техните дарения, като постигнат споразумение с благотворителната организация по време на дарението.

Разпределение на останалото имущество. Активите на благотворителна организация след разпускането ѝ трябва да бъдат прехвърлени на друга благотворителна организация или друга благотворителна организация, преследваща същите или сходни цели.

Благотворителна инкорпорирана организация (СЮ)

СЮ е нова форма за благотворителност, предназначена да предложи по-ефикасен начин за провеждане на благотворително начинание без тежестта да бъдеш компания. По-лесно е да се създаде СЮ, отколкото СИС, тъй като тя става юридическо лице чрез регистрацията в

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

Регистъра на благотворителните организации и не е необходимо да се регистрира в Камарата на фирмите. Правилата, касаещи директорите на благотворителните инкорпорирани организации са посочени в Част 11 от Закона за благотворителността от 2011 г., чл. 26.

СЮ се управлява от настоятели благотворители и може да има един или повече членове. СЮ може да бъде създаден по такъв начин, че членовете да не са длъжни да участват в активите на СЮ, ако той е закрит, но конституирането на СЮ може също така да регулира, че те отговарят за задълженията, направени от организацията до определена сума. СЮ трябва да използва и прилага своето имущество, за да изпълни своите нормативни цели и в съответствие с неговите документи, които уреждат.

2.3.6. Австрия

Австрия няма рамков регламент за социални предприятия и като цяло има доста тясна концепция за социалната икономика, която се занимава главно със социалното приобщаване и трудовата интеграция. Социалното включване се осъществява предимно от два типа „социални предприятия“: *социално-икономически учреждения (SÖB) и проекти / предприятие с нестопанска цел за заетост (GBP)*, които действат като асоциации или с нестопански дружества с ограничена отговорност (gGmbH), Защитените работилници попадат в обхвата от Закона за заетостта на хората с увреждания; те действат като редовно търговско дружество (GmbH) и по този начин не попадат в обхвата на настоящия доклад. Дружествата не се използват като форми за социални предприятия поради техния взаимен характер.

Дружество с ограничена отговорност с нестопанска цел (gGmbH).

Дружество с ограничена отговорност с нестопанска цел е дружество с ограничена отговорност, което е създадено, за да преследва цели в обществена полза (с нестопанска цел), вместо да генерира печалби. Очаква се този вид дружество да се превърне в жизнеспособна правна форма за социално предприятие в Австрия, не на последно място поради определени данъчни облекчения, от които се ползва. Дружество с ограничена отговорност с нестопанска цел основно попада в обхвата на Закона за дружеството с ограничена отговорност (GmbH-

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

Gesetz) от 1906 г. Законът не предвижда „Общественополезна (нестопанска) цел“ („gemeinnützige“) като една от законните цели на GmbH, по-скоро концепцията за обществена полза на дружествата с ограничена отговорност с нестопанска цел се регулира от данъчното право. Съответно, данъчни облекчения се предоставят за всяка организация (вкл. GmbH), която преследва обществена полза (нестопански, благотворителни или религиозни цели) и нейните активи се използват единствено и пряко за постигане на тези цели. Целта се счита за общественополезна, в случай че нейното изпълнение подкрепя обществото като цяло в интелектуални, културни, морални или материални термини (насърчаване на здравеопазването, изкуството и науката, грижа за стари, обществено образование, природа и т.н.). Група лица не се считат за широка общественост, в случай че съществуват в тесни връзки спрямо бенефициентите и организацията, или ако броят на допустимите бенефициенти е незначителен. Освен това, дружество с ограничена отговорност с нестопанска цел (или друга организация за обществена полза) подлежат на следните ограничения: не могат да генерират печалба или да изплаща дивиденди на своите акционери; неговите акционери, след прекратяването на организацията, не могат да получат в замяна повече от внесения от тях дялов капитал и справедливата пазарна стойност на техния принос; не могат да надвишават 8% от годишните им доходи.

2.3.7. Италия

Италия има правна дефиниция за социално предприятие от 2006 г. насам. Компонентите на това правно определение (основаващо се на италианския Закон за социалните предприятия, и преведено от научните работници) са следните:

- социалното предприятие е частна организация - то не може да бъде публична организация или да бъде контролирано от публична организация. То не може да бъде еднолично предприятие;
- то извършва предприемаческа дейност за производство на социални стоки и социални услуги. Приходите от тази дейност трябва да бъдат най-малко 70% от общия доход на организацията. Социалната полезност се определя от закона;

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

- то действа в интерес на обществото, а не за печалба. Приходите не могат да се разпределят между собствениците, а трябва да бъдат инвестирани в бизнеса или за увеличаване на активите.

Разширяване на някои от характеристиките на това правно определение:

- подобно на работната дефиниция на социалното предприятие в Обединеното кралство, правната дефиниция на Италия не предписва определена правна форма (например компания, нестопанска кооперация), която да се използва като определение за социално предприятие. По-скоро може да се използва всяка правна форма. Това включва както традиционните компании, така и нестопанските организации. Ограничението за разпределението на печалбата не означава непременно юридическа форма с нестопанска цел;

- социалната полезност се определя от закона като обхваща една от следните две категории:

- всички стоки и услуги, свързани със социалните услуги. Тези сектори са обществено благо, здравеопазване, грижа за обществено здраве, образование, обучение и професионално обучение, защита на околната среда и екосистемите, развитие на културното наследство, социален туризъм, академично и след академично образование, проучване и предоставяне на културни услуги, извънкласно обучение и подкрепа за социалните предприятия;
- дейността на предприятието се осъществява от служители, от които поне 30% са лица в неравностойно положение или инвалиди. Тази категория социални предприятия се фокусира върху интеграцията на работното място, независимо от сектора на тяхната дейност;

- според италианския граждански кодекс се очаква италианските социални предприятия да бъдат предприемачески, което означава, че „предприемачът професионално извършва икономическа и организирана дейност с цел производство или обмен на стоки и услуги“, която да възлиза на над 70% от приходите на предприятието;

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

• в същото време социалното предприятие не може да разпределя, пряко или непряко, печалби или части от активите на своите собственици или членове. Законът има за цел да гарантира, че такова разпределение няма да се осъществи. Например, той определя непрякото разпределение на печалбите като включване на възнаграждения на директорите повече от 20 процента от възнаграждението, присъждано в други подобни организации.

Италианското законодателство предвижда също така правила относно структурата, която италианските социални предприятия трябва да спазват. Въпреки че тези правила не са включени в правната дефиниция *per se*, то те са изисквания касаещи всеки субект, който иска да бъде регистриран като социално предприятие в търговския регистър на Италия. Следователно те се превръщат в фактически характеристики на правната дефиниция.

Типичните характеристики на италианските социални предприятия (базираци се на италианския Закон за социалните предприятия, както се тълкуват от академичните среди) са:

- правилно и ефективно управление. Уставът трябва да изисква отчитане на репутацията, професионализма и безпристрастността на управляващите организацията;
- прозрачност. Уставът се оповестява публично и годишният социален баланс предоставя информация за съблюдаването на общия интерес;
- „отворени врати“. Лицата, които искат да станат членове на предприятието, са защитени от недискриминация. Отхвърлените кандидати могат да обжалват пред общото събрание на членовете на предприятието;
- участие. По-голямата част от ръководителите на организацията се избират от нейните членове. Работниците и клиентите трябва да участват в решенията на предприятието;
- защита на работниците. Определени минимални стандарти са поставени по отношение третирането на работниците.

Когато субектът изпълни критериите, залегнали в италианския Закон за социалните предприятия, той може да бъде легално признат като социално предприятие. Субектите стават

социално предприятие ex lege (т.е. по силата на закона), след като бъдат вписани в специален раздел на Търговския регистър, раздел L.

Сред академичните среди, коментаторите и практиците в Италия като цяло не списъка на регистрираните социални предприятия не се възприема като индикация за действителния брой на социалните предприятия в Италия¹⁸. Това е така поради по-конкретните причини:

- в Италия има фирми, които отговарят на тези законови изисквания, но не са регистрирани като социални предприятия. Мрежата Iris, която е националната мрежа на изследователски институти за социални предприятия, констатира, че редица субекти включват термина социално предприятие в своето име, но те не са регистрирани, може би поради причини, дължащи се на липса на време или яснота¹⁹;

- Италия предлага специфична правна форма - социална кооперация, която анализаторите разглеждат като социално предприятие, въпреки че не отговаря на изискванията на това правно определение. Ирис нетуърк (Iris Network) определя, че социалните кооперации са „най-популярният и консолидиран правен и организационен модел за социалните предприятия“; те „най-добре представят [...] характеристиките, посочени от законодателя в най-новите регламенти и следователно за социални предприятия могат да се считат предприятия с всякакви намерения и цели“;

- с други думи, компонентите на социалната кооперация могат да се разглеждат като допълнение на правната дефиниция на социалното предприятие в Италия. Те ще бъдат описани по-нататък в Раздел 3.3.2. Само малък брой социални кооперации са регистрирани като социални предприятия ex lege.

Социалната кооперация на Италия

---

¹⁸ European Commission. (2014). A Map of Social Enterprises and Their Eco-systems in Europe. Country Report: Italy.

¹⁹ Venturi P and Zandonai F. (2012). Istituti di Ricerca sull'Impresa Sociale, Social enterprise in Italy. Plurality of models and contribution to growth Iris Network Report – Executive Summary.

През 1991 г. Италия въвежда формата „социална кооперация“ поради острата нужда от социални услуги и заетост. Тази форма даде възможност на хората да използват предприемачески инициативи за справяне с проблемите на благосъстоянието и развитието, пред които е изправена държавата. Типичните ключови характеристики на италианската социална кооперация (според италианския закон, преведен от академици) са:

- компания (публична или частна) с ясна търговска марка;
- работи в интерес на обществото;
- предоставя социални, здравни и образователни услуги или произвежда стоки и услуги чрез дейности, които подпомагат трудовата интеграция на определени групи в неравностойно положение;
- крайният контрол е в ръцете на членовете на кооперацията;
- могат да се разпределят ограничени дивиденди (изчислени на базата на максималната лихва на пощенските облигации);
- прозрачност за това как дейностите на кооперацията създават полза за обществото.

Италианска социална кооперация може да се регистрира като социално предприятие, ако отговаря на компонентите на законовата дефиниция. Някои социални кооперации са се регистрирали като социални предприятия, а други не са. В Италия има повече от 11 000 социални кооперации и 365 организации, които покриват правното определение за социално предприятие и са се регистрирали като социално предприятие пред държавата. От тези 365 организации 43 (малко над 10 процента) са социални кооперации.²⁰

Ключови разлики между италианската правна дефиниция за социално предприятие и социалната кооперация според Европейската комисия (2014).

Област	Социална кооперация	Социално предприятие	от
--------	---------------------	----------------------	----

²⁰ Venturi P and Zandonai F. (2012). Istituti di Ricerca sull'Impresa Sociale, Social enterprise in Italy. Plurality of models and contribution to growth Iris Network Report – Executive Summary.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

		юридическа гледна точка
Статут	Правна форма, базирана на формата на компанията (публична или частна).	Правен статут, който може да се приложи към всяка правна форма.
Цел	Предлага социални, здравни и образователни услуги или произвежда стоки и услуги чрез дейности, които стимулират трудовата интеграция на определени групи в неравностойно положение.	Тези, които покриват правните изисквания за социално предприятие, могат да се регистрират като социално предприятие по закон, независимо от юридическата си форма. Правните форми включват организации с идеална цел, които не са възможни за социалните кооперации.
Разпределя не на дивиденди	Разрешено е разпределяне на дивиденди, с ограничение на максималната сума на дължимите дивиденди.	Предоставя стоки и услуги, свързани със социални комунални сектори, определени със закон, или дейността на бизнеса се осъществява от служители, от които поне 30 процента са в неравностойно положение или с увреждания.
		Не могат да се разпределят дивиденди. Печалбата се използва за разширяване на дейността на социалното предприятие или за увеличаване на капитала му. Това ограничава финансирането със собствен капитал.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

<p>Участие във вземането на решения</p>	<p>Работниците, които също са членове на кооперацията, участват във вземането на решения.</p>	<p>Социалните предприятия по закон са длъжни да предвиждат форми за включване на работниците и бенефициентите във вземането на решения.</p> <p>Ако социалното предприятие се преобразува в организация, която по закон не е социално предприятие, при преобразуването на членовете на социалното предприятие не се позволява да получават и разпределят</p>
<p>Заклучван е на активи</p>	<p>Превръщането в редовна компания е възможно. Ако социалната кооперация бъде прекратена, излишъкът се предоставя на правителството за насърчаване и развиване на други кооперации.</p>	<p>активи.</p> <p>Ако социалното предприятие се прекратява, излишъкът се разпределя между нестопански организации със социална ползност като сдружения, комитети, фондации и църковни организации.</p>

В Италия социалното предприятие се счита за такова само ако реинвестира цялата си печалба в своята мисия. Именно нестопанската ориентация му позволява да получи статут на социално предприятие. Това може да помогне да се обясни защо италианските социални кооперативи, които позволяват да се разпределят ограничени печалби, остават основната характеристика на италианското социално предприятие, определена от практиците.

2.3.8. Гърция

В Република Гърция доскоро всички форми на социалната икономика бяха създадени за конкретни случаи, без централна подкрепа и в рамките на една фрагментирана

институционална среда. Тези аспекти на социалната икономика са под формата на кооперации на жени, селскостопански кооперации, социални кооперации с ограничена отговорност, специално сертифицирани органи с дейности за хора с умствени увреждания и други, културни сдружения с конкретни икономически дейности, както и социални предприятия, създадени в рамките на инициативата на Европейския Съюз.²¹ Социалната икономика обикновено е насочена към по-малко облагодетелстваните части на населението, за които секторът често е единствената възможност за да включат в заетостта. Тези хора обикновено нямат висок професионален опит и образователна квалификация. Секторът обикновено се характеризира с относително ниско заплащане и умерени условия на труд.²²

Закон 4019/2011 „Социална икономика и социално предприемачество и други разпоредби“²³ както и новия закон 4430/2016 „Социална и солидарна икономика и развитие на нейните агенции и други разпоредби“²⁴ регламентират социалните предприятия и ги подразделят на социални предприятия за интеграция, социални предприятия за социални грижи и за продуктивна/колективна цел и предвиждат създаването на регистър за социална икономика, който обхваща всички организации на социалната икономика.

Правните форми на социалните предприятия в Р. Гърция са две:

- социални кооперативни предприятия (KINSEP) и
- социални кооперации с ограничена отговорност (KOISPE).

Социалните кооперативни предприятия са разделени на три основни категории, в зависимост от конкретната им цел:

- интеграция: с цел интегриране на уязвими групи от населението в икономическия и социален живот. В конкретните социални предприятия

²¹ EQUAL á Κύκλου (2005), Протάσεις πολιτικής.

²² Γεωργιάς Κ. (Επιμέλεια),(2013), «Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία,εμπειρία, πρακτικές», σελ.158.

²³Φ.Ε.Κ,(30/09/2011),ΝΟΜΟΣ ΥΠ’ ΑΡΙΘ. 4019/2011, «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και Λοιπές Διατάξεις»,Τεύχος Α216.

²⁴Φ.Ε.Κ, (31.10.2016)ΝΟΜΟΣ ΥΠ’ ΑΡΙΘ. 4430/2016, «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις»,Τεύχος205/Α.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

трябва минимум 40% от включените служители да са задължително от уязвимите групи;

- социални грижи: насочена към производството и предоставяне на продукти и услуги свързани със социалното благосъстояние на определени групи от населението;

- социална и производствена цел: насочване към насърчаването на местните и колективни интереси, заетостта, укрепването на социалното сближаване и местното или регионалното развитие. Те се отнасят до производството на продукти и услуги на области като култура, околна среда, екология, образование, комунални услуги, местни продукти, запазване на традиционните продукти дейности и професии.

Една от решаващите точки за правилното развитие на социалните предприятия и на сектора на социалната икономика като цяло е подобряване на управленските и административни способности на ръководните кадри от сектора.²⁵

2.3.9. Словения

Частни институти

Частните институти са нечленски организации, които могат да извършват дейности в областите на образованието, науката, културата, спорта, здравеопазването, социалното благосъстояние, грижите за децата, грижите за хората с увреждания, социалното осигуряване и други нестопански сфери. Те могат да се създават от местни или чуждестранни юридически лица и да участват в икономически дейности, насочени към постигане на техните цели. Обществените институти трябва да предоставят „публични услуги“ или услуги, достъпни за широката общественост, които иначе са отговорност на правителството. По правило законът

---

²⁵Γεωργιάς Κ. (Επιμέλεια),(2013), «Κοινωνική Οικονομία: Θεωρία,εμπειρία, πρακτικές», σελ.158.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

не делегира на частни институти правото да предоставят „публични услуги“ или услуги, достъпни за широката общественост. Частните институти обаче може да поискат разрешение от компетентния публичен орган за предоставяне на такива услуги. Ако получат такова разрешение, частните институти се превръща в „институти с публични права“ и притежават правата, задълженията и отговорностите на публичните институти. Частните институти, предоставящи публични услуги, са функционалният еквивалент на словенските нестопански организации, предоставящи обществено полезни услуги.

Организации с обществена полза

Словения не е разработила цялостна концепция за организациите с обществена полза. Сдружение, което извършва дейности с обществена полза, определени в Закона за сдружаване, може да кандидатства пред компетентното министерство за статута на „сдружение с обществен интерес“. Министър, отговорен за областта, в която работи сдружението, решава относно статута и води Регистъра на сдруженията с обществен интерес. Критериите за получаване на този статут могат да варират в зависимост от компетентното министерство, въпреки че основните критерии са предписани от закона. Сдружението трябва да има статут на юридическо лице най-малко две години преди кандидатстването за статут с обществен интерес и през същия период, предхождащ кандидатстването, редовно да изпълнява програми, проекти или други дейности, съдействащи за постигане на целите му с обществен интерес. Някои общественополezni дейности на сдруженията се регулират от специално законодателство, като например Закона за хуманитарните организации и Закона за организациите на хората с увреждания. Тези закони определят специални процедури за придобиване на статут с обществена полза и определят някои от правата и задълженията, които съпътстват подобен статут.

Законът за социалното предприемачество

Дефиниция за социално предприемачество. През 2011 г. Словения въведе Закона за

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

социалното предприемачество. Той определя социалното предприемачество като редовно упражняване на „социална предприемаческа дейност“ или редовно извършване на всякакви други дейности, при специални условия, определени за заетост, производство и продажба на продукти или услуги на пазар, където печалбата не е изключителна или основна цел на дейността. „Социални предприемачески дейности“ могат да се извършват във всяка от следните области: социални грижи; грижа за семейството; защита на хората с увреждания; наука; изследвания; образование; осигуряване и организиране на младежка работа; защитата и промоцията на здравето; социално включване; насърчаване на заетостта и професионалното обучение на лица, които са безработни или са изправени пред безработица; търсене на работа за уязвими групи (агенции по заетостта); производство на био храни; опазване на природата; управление и защита на околната среда и хуманното отношение към животните; насърчаване на възобновяемата енергия и развиващата се зелена икономика; селски туризъм; социална и справедлива търговия; култура, техническа култура и опазване на културното, техническото и природното наследство; любителски спорт и физическа култура, чиято цел е отдых и социализация; спасяване и защита; насърчаване развитието на местните общности; услуги за подпомагане на социални предприятия. Законът не определя кои конкретни дейности в посочените области са „дейности за социално предприемачество“; това ще бъде определено от правителството в наредбата за прилагане на закона, която тепърва ще влиза в сила.

Дефиниция за социално предприятие. Съгласно закона за социално предприятие се счита всяко частно юридическо лице, което отговаря на следните критерии: 1) създадено е да преследва квалифицирани цели в обществена полза или да улеснява заетостта на признатите уязвими групи, а не да генерира печалба; 2) участва в редовно производство на стоки и предоставяне на услуги на пазара; 3) управлява се демократично (един член, един глас), а не според дела в акционерния капитал; 4) ангажира доброволци в своите дейности; 5) предвижда участие на работниците и доброволците в процеса на вземане на решения; 6) не разпределя печалби между членове и свързани лица или ги разпределя в ограничена степен.

Въз основа на горните критерии, в допълнение към сдруженията, фондациите и

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

частните институти, законът дава възможност и на търговските дружества да действат като социални предприятия, ако отговарят на предписаните условия, включително неразпределяне или ограничено разпределяне на печалбата (20% от общата печалба, както е предвидено в закона) и демократичното управление. Това обикновено се отнася до компаниите за подбор на персонал, ако е предвидено в техния устав. В противен случай те се подчиняват на правила, регулиращи търговските дружества. Кооперациите не могат да функционират като социални предприятия, защото те могат да преследват само цели за взаимна изгода.

Типове социални предприятия. Законът изрично предвижда два вида социални предприятия: 1) тип „А“, който: осъществява (една или няколко) „социални предприемачески дейности“; наема поне двама работници и генерира най-малко 50% от общите си приходи от „дейности за социално предприемачество“; и 2) тип „В“, който може да се занимава с всякакъв вид бизнес, но най-малко една трета от всички служители идват от най-уязвимите групи на пазара на труда (дългосрочно безработни, инвалиди, роми и други). Статутът на социалното предприятие се одобрява от органа, отговорен за първоначалната регистрация на юридическото лице, кандидатстващо за този статут.

Има забележими прилики и разлики в рамковия регламент за социалните предприятия в Италия, Испания и Словения, които са обобщени, както следва:

ПРИЛИКИ	РАЗЛИКИ
<p>Основната цел на рамковия регламент за социалните предприятия е да направи социалната икономика по-забележима.</p> <p>„Отворен модел“ на социалното предприятие, без ясно разграничена институционална форма.</p>	<p><u>Италия</u>: няма изискване за демократично управление на социалното предприятие, а само за участие на заинтересованите страни</p> <p><u>Испания и Словения</u>: Социалните предприятия трябва да бъдат демократично управлявани. Последниците от това изискване за статуса на социални предприятия на нечленските организации (фондации, частни институти) и търговските компании не са ясни.</p>

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

Акцент върху политики, различни от предоставянето на данъчни и финансови изгоди (с изключение на Словения).

Концепцията за социалното предприятие е много по-широка от трудовата интеграция и социалното включване. Тя включва много дейности, които се считат за общественополезни (и в случая на Испания, за взаимноизгодни).

2.3.10. Южна Корея

Южна Корея има правно определение за социално предприятие от 2007 г., съгласно Закона за насърчаване на социалните предприятия (ЗНСП). Това е първата и единствена законова дефиниция за социално предприятие в Азия (Defourny и Kim 2011).

Член 2 на ЗНСП определя социалното предприятие като „предприятие, сертифицирано в съответствие с член 7, което преследва социална цел (например повишаване на качеството на живот на местните жители), предоставя на уязвимите групи социални услуги или работни места и извършва бизнес дейности, като производство и продажба на стоки и услуги”. Законът предоставя дефиниции за редица термини, използвани в това определение.

Член 7 от ЗНСП предвижда, че социалното предприятие трябва (i) да отговаря на изискванията за сертифициране и (ii) да получи сертификат от Министерството на заетостта и труда. Член 8 предоставя списък на изискванията за сертифициране. Ключовите компоненти на южнокорейското социално предприятие са (въз основа на превода на МОТ на Закона за насърчаване на социалните предприятия от 2006 г.):

- преследва социална цел (например повишаване на качеството на живот на местните жители);
- осигурява на уязвимите групи социални услуги или работни места или допринася за местните общности. Уязвимите групи се определят като хора, които имат трудности при закупуването на социалните услуги, от които се нуждаят, по пазарната цена или са особено

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

трудни за наемане. Социални услуги са услугите в областите на образованието, здравеопазването, социалното благосъстояние, околната среда и културата и други еквивалентни услуги;

- наема платени работници и извършва бизнес дейности (например производство и продажба на стоки и услуги);

- гарантира, че две трети от разпределената печалбата се харчат за социални цели (33 процента от печалбата могат да бъдат разпределени, а 66 процента трябва да се изразходват за социални цели). Това изискване е в сила само за социални предприятия, чиято правно-организационна форма позволява разпределяне на печалба;

- използва включваща участниците структура за вземане на решение;

- отговаря на специфични изисквания за минимални приходи, съдържание на учредителния договор, отчитане и разпределение на активи;

- сертифицирано е като социално предприятие от Министерството на заетостта и труда.

Разширяване на някои ключови черти на това правно определение:

- социалното предприятие трябва да приеме конкретна правна форма. Позволените юридически форми обаче са много и включват както организации със стопанска, така и такива с идеална цел. Следователно, подобно на практиката в други страни, социалното предприятие има богат избор на правен статут;

- според Корейската агенция за насърчаване на социалните предприятия, създадена от Министерството на заетостта и труда, социалните предприятия могат да бъдат класифицирани в следните пет типа:

- създаващи заетост: главната им цел е да предлагат работа на уязвими социални групи;
- предоставящи социални услуги: главната им цел е да осигуряват социални

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

услуги на уязвими социални групи;

- смесен тип: създаване на заетост плюс предоставяне на социални услуги;
- други типове: социално предприятие, чиято реализация на социални цели е трудна за оценка въз основа на съотношението за заетост или предоставяне на социална услуга;
- допринасящи за местната общност: предприятия, които съдействат за подобряване на качеството на живот на местната общност.

Съществува разпоредба за заключване на активи под формата на ограничение за това къде активите на предприятието могат да бъдат разпределени, ако предприятието се разпадне.

В Южна Корея терминът „социално предприятие“ е правно защитен. Юридическите лица трябва да отговарят на законовите изисквания и да бъдат сертифицирани, за да имат право да използва названието „социално предприятие“. Това е в контраст с Италия, където някои организации се наричат социални предприятия, но не са регистрирани като такива. Iris Network прогнозира, че тези организации ще се регистрират като социални предприятия в бъдеще.

В Южна Корея броят на легалните социални предприятия бързо нараства - от 55 през 2007 г. до над 1000 през 2014 г.²⁶ През 2011 г. Министерството на труда в Южна Корея въвежда система за „предварително сертифициране“, за да подпомогне организациите, които не покриват всички юридически изисквания за социално предприятие.

Една от основните движещи сили за компаниите, регистрирани като социални предприятия съгласно закона, е широката подкрепа, предоставяна от регионалните организации (координирани от Корейската агенция за насърчаване на социалните предприятия) на регистрираните социални предприятия. Финансовата подкрепа включва субсидии за разходи за труд, субсидии за вноски за социално осигуряване и финансиране на проекти за развитие на бизнеса, както и данъчни облекчения и данъчни отстъпки, свързани с дарения за социални предприятия. Нефинансовата подкрепа включва подкрепа в

---

²⁶ Bidet, E., & Eum, H. (2015). Social Enterprise in South Korea: General Presentation of the Phenomenon. ICSEM Working Papers No. 06.

консултантските услуги, маркетинга и рекламата.

В Южна Корея има три различни схващания за същността на социалните предприятия:²⁷

1. организации, които покриват правните изисквания за социални предприятия и са сертифицирани като такива;
2. организации, които се разглеждат като социални предприятия заради ролята и функцията им (дори те самите да не се считат за социални предприятия). Тук влизат сертифицираните самозадоволяващи се предприятия, някои от които са сертифицирани социални предприятия;
3. организации, които преследват социална цел и създават социална иновация.

Социалната кооперация на Южна Корея

Социалните предприятия в Южна Корея могат да действат под много и различни правни форми. Те могат бъдат търговски дружества или организации с идеална цел. Юридическата форма няма значение, ако организацията е структурирана по начин, който покрива изискванията на правното определение за социално предприятие.

Както в Италия, в Южна Корея съществува организационна форма, която може да улесни създаването на едно социално предприятие - социалната кооперация. Социалната кооперация е създадена през 2012 г., за да насърчи използването на предприемачески дейности за справяне с проблемите на безработицата и общественото благосъстояние. Тя представлява кооператив, който извършва бизнес дейности, свързани с повишаване на благосъстоянието на местните жители или предлага социални услуги или работа на хора в неравностойно положение.²⁸

Докато традиционните кооперации са бизнес организации, които извършват покупка, производство, продажба или разпределение на стоки и услуги сред своите членове, социалните

²⁷ Bidet, E., & Eum, H. (2011). Social Enterprise in South Korea: History and Diversity. *Social Enterprise*, 7(1), 69-85.

²⁸ Jang, J. (2013). Emerging Dual Legal Frameworks of Social Enterprise in South Korea: Backgrounds and Prospects. *EMES-SOCENT Conference Selected Papers*, no. LG13-10.

The aim of the AGRI-ABILITY project is to promote the successful and competitive social entrepreneurship of people with disabilities in rural areas. For this purpose, in the framework of the project: (1) the framework and opportunities for activity in the agricultural and agritourism sector will be analyzed, (2) workshops and field exercises will be carried out for the training and development of skills.

кооперативи са организации с нестопанска цел, предназначени да подобрят благосъстоянието на местните жители или да предлагат на хората в неравностойно положение работа и/или социални услуги.²⁹

Когато е приет ЗНСП, президентският указ, изброяващ правните форми, под които може да се регистрира социално предприятие, е поправен, за да се добавят социалните кооперации. Затова подобно на Италия, не всички социални кооперативи се считат за социални предприятия по смисъла на закона, въпреки че могат да се регистрират като такива, ако покриват законовите изисквания за социално предприятие. Социалният кооператив предоставя едно ясно предимство на основателите на социалното предприятие, което се отнася до участието им в управлението. Законната дефиниция за социално предприятие изисква заинтересованите страни да участват в управлението на социалното предприятие. Социалният кооператив е единствената правна форма, която конкретно се занимава с това изискване за участие в управлението.³⁰

---

²⁹ Lee, E., & Kim Y. September. (2013). Social Economy and Public Policy Development.

³⁰ Bidet, E., & Eum, H. (2015). Social Enterprise in South Korea: General Presentation of the Phenomenon, ICSEM Working Papers No. 06.

Разграничения между южнокорейските социални кооперации и социалните предприятия

Област	Социални кооперации	Социални предприятия
Структура	Форма с нестопанска цел.	Правен статут. Може да бъде гама от правни форми, включително печалба или нестопански форми.
Държавна подкрепа	Някои основания за подкрепа от правителството, но разчита по-малко на държавната подкрепа.	Ползи от голям брой мерки за подкрепа от правителството (например, субсидия, за която да се заплаща заетост на хора в неравностойно положение).
Цел	Участва в една или повече бизнес дейности сред които: i) програми за принос към обновяване на местните общности, активизиране на местната икономика, подобряването на правата, интереси теи благополучието на местните жители и решаване на други проблеми, които са местни (ii) програми за осигуряване хора в неравностойно положение със социални услуги или работни места в аспектите на благосъстоянието, медицинските услуги или околна среда, (iii) проекти, възложени от централната правителствена или местна	(i) Осигуряване на уязвими групи със социални услуги или работни места или (ii) да допринесе за местните общности.

	власт и (iv) други проекти за повишаване на обществения интерес.	
Одобрение	Министерството на стратегията и финансите (или свързаните с него агенции).	Министерство на заетостта и труда.
Разпределение на дивидентите	Не е позволено да се разпределя излишък на членовете.	Разпределение на печалбата до 1/3 излишък ако е избрана форма на печалба.

Източник: Адаптирано от Jongick Jang, Възникващи двойни правни рамки на социалното предприятие в Южна Корея: Програми и перспективи, Избрани доклади за конференция EMES-SOCENT, бр. LG13-10 (2013) на 8.

2.3.11. Малайзия

Малайзия няма нито законова, нито работеща дефиниция за социалните предприятия. Практиците и консултантите са се намесили да определят социалното предприятие. Малайзийският център за глобални иновации и творчество (MaGIC), който

получава финансиране от правителството за насърчаване на социалното предприятие, предлага следната работна дефиниция: „социалното предприятие е субект, който постига социална мисия, използвайки бизнес модел. Социалните предприятия съчетават елементи на НПО и компании с печалба“.

Според MaGIC социалното предприятие комбинира два елемента:

- социална мисия, която е социалният или екологичният проблем, който организацията желае да реши. Мисията на това предприятие отговаря на законен въпрос, който е пренебрегнат от частния и публичния сектор. Той има специфична целева група от бенефициенти (напр. Физически лица, които са подценени от пазара). Това се простира извън достъпа до заетост;
- бизнес модел, който генерира доход и печалба. Предприятието продава продукти или услуги, които се търсят от пазара. Малайзийските социални предприятия имат право да изплащат дивиденди на инвеститорите „след като реинвестират определена част обратно в бизнеса“.

MaGIC добавя, че социалните предприятия имат следните вторични характеристики: справедлива компенсация и възвръщаемост, отговорен и прозрачен, приобщаващ капитал и справедливо управление.

Консултант в тази област, Тандемик,³¹ също така пояснява, че социалните предприятия съчетават едновременно социална кауза с използването на бизнес модел на частния сектор. В предложеното им определение обаче „няма ограничения за дивидентите, издавани на инвеститорите в социална мрежа предприятие. „В Малайзия остава липса на яснота относно някои от основните характеристики на социалното предприятие. Малайзия няма специфична правна структура за социалното предприятие. Основателите на социалното предприятие обикновено прибягват до една от традиционните законови форми, които вече са предвидени, включително частни дружества с ограничена отговорност. Те обикновено правят промени в правната форма, така че да даде възможност за социално предприемачество.

---

³¹ За повече информация: Малайзийски център за глобални иновации и творчество (MaGIC), Социално предприятие. <http://www.socialenterprise.org.my/what-is-socialenterprise/>.

Тъй като няма законова или работеща дефиниция на социалното предприятие, предоставена от правителството, учредителите разчитат на компоненти на социалното предприятие, които смятат, че са важни за квалифицирането им като социално предприятие. По-специално, има силно влияние от Обединеното кралство, като редица основатели на социални предприятия се завръщат от учене и работа в Обединеното кралство.³² Съответно, някои правни форми в Малайзия бяха адаптирани от учредителите да следват американския СИС. Това включва избор на бизнес, който може да бъде измерен спрямо неговата социална цел (тестът за интерес на общността в САЩ), която се възползва от блокиране на активи и ограничаване на дивидендите. Тези ограничения могат да бъдат включени във формата на малайзийската компания.³³

2.3.12. Индонезия

В Индонезия има четири правни форми, които бизнес организациите могат да регистрират, за да спазват закона: ограничена корпорация, кооперация, фондация и асоциация или обществена организация. Социалното предприятие все още не е придобило законова форма. Единствената правна форма в Индонезия, която признава както бизнес дейности, така и социални дейности в един орган, е кооперацията, която е регулирана от кооперативното право. Динамичният правителствен преход обаче внася промени в правните форми.

Първо, фондацията е най-популярният модел за организациите от трети сектор. Този вид правна форма се свързва с организации с нестопанска цел, тъй като активите му трябва да принадлежат на общността, а не на ръководството. Законът на Индонезия № 16/2001 гласи, че фондацията е юридическо лице, учредено от учредителя, което отделя активи за социална дейност (акт 1). От гледна точка на администрацията, правната форма на фондацията изисква по-малко капитали и процесът на регистрация е по-прост от този на ограничената корпорация. Това обаче е организация, която не е член, което предполага по-централизирано управление вместо подход за участие.

Законът гласи, че фондацията няма членове и съществува изключително на

---

³² Grave, I. (2014). 10 Striking Features of the Malaysian Social Enterprise Landscape. Pioneers Post.

³³ Arkitek, The Nitty-gritty of Social Enterprise (February 2014). <http://arkitek.com/http://arkitek.com/the-nitty-gritty-of-social-enterprise/>.

юридически независими активи. През 2004 г. беше приет нов закон с ново определение на фондацията; тя трябва да бъде юридическо лице без членство и отделна организация, базирана на активи, и да има ориентация към социални цели. Друга статия гласи, че е разрешено плащане на персонала и ръководството. Регламентът обаче беше изменен поради някои причини, включително неяснота относно печалбата спрямо нестопанската ориентация.

Второ, кооперацията се отнася до организация, основана на членове, с принцип на сътрудничество и колегиалност (Индонезийски закон № 25/1992). Има повече от 200 000 кооперации, което го прави най-популярният модел за социални предприятия в тази страна (МОС, 2014).³⁴ През 2012 г. беше въведен Закон № 17 за предефиниране на индонезийската кооперация, че тя трябва да бъде правна форма с отговорност, отделна от собствениците. Тази наредба не само определя минимално необходимия размер на активите за кооперациите, но и урежда тяхната цел, която трябва да отговаря на икономическата, социалната и културната стойност. Конституционният съд обаче измени този закон през май 2014 г.

Трето, ограничената корпорация е легална форма на организации с печалба. Закон № 40 от 2007 г. гласи, че тази правна форма изисква най-малко две страни да притежават акции и поне един директор и един комисар да бъдат назначени от тези акционери. Фирмите с ограничена корпоративна правна форма могат да упражняват публично предлагане на акции в съответствие с разпоредбите и законодателството на капиталовия пазар. Нито един чужденец обаче не може да притежава корпорация с такава правна форма. Чуждестранните фирми трябва да се регистрират като чуждестранна компания в Инвестиционното бюро (ВКРМ).

Последно е сдружението, което се отнася до организация, базирана на членство. Тази правна форма представлява част от интерес, която определя процеса на вземане на решение. Закон № 13/2013 изисква всички обществени организации да поддържат ценността на религията и да вярват във Всемогъщия Бог. Всички социални организации трябва да се регистрират в Министерството на вътрешните работи. Този регламент предизвиква

---

³⁴ Pratono, A., & Sutanti, A. (2016). The ecosystem of social enterprise: Social culture, legal framework, and policy review in Indonesia. *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences* <http://dx.doi.org/10.1016/j.psrb.2016.09.020>

загриженост за международни организации с различни религиозни ценности или секуларизъм (Съвет за фондацията, 2015).

Въпроси, които трябва да се имат предвид при създаването на правни форми за социални предприятия

Въпроси за вземане под внимание	Коментари
Има ли нужда от правна форма?	В Обединеното кралство правната форма (СІС) е в съответствие с работно определение на социалното предприятие, прието от правителството и споделена от заинтересованите страни и е създадена, за да помогне за защита на мисия на социалното предприятие. В Южна Корея дискусиата за правни форми стимулират публичен дебат и учене от международни уроци. Приемането на конкретна правна форма може да има предимства (напр. секторно стимулиране и консолидация, по-добро насочване към държавни програми) и недостатъци (напр. социални предприятия оперирането извън правната форма може да не бъде разпознато толкова лесно като социално предприятие).
	Повечето юридически форми са фирми. Например, СІС на Великобритания трябва да бъде дружество, ограничено с акции или дружество с ограничена гаранция и италианската социална кооперация разчита на фирмената форма, независимо дали са публични или частни. За

<p>Коя форма трябва да следва тази правна форма?</p>	<p>разлика от това южнокорейската правна форма е нестопанска форма.</p>
<p>Трябва ли тази правна форма да изясни отговорностите на лицата, управляващи предприятието?</p>	<p>Това се оказва особено полезно там, където има социални предприятия изправени пред заплахи за съдебни дела за акционери, например в Съединени щати. В Обединеното кралство регулаторът на CIC е в крайна сметка оправомощен да действа там, където сметне, че има CIC не са приоритетно определени приоритетите на общността.</p>
<p>Трябва ли тази правна форма да позволява конкретни разпоредби за отчетност, в случай че социалната мисия не е приоритетна?</p>	<p>Правните форми, основани на фирмени формуляри, обикновено не предоставят директно прибягване до заинтересовани страни, които биха могли да пожелаят да се състезават с директор решения. Корпорацията на облагите може да доведе до „прилагане на обезщетение процедура” срещу директор или служител за по-нататъшна широка публика изгода. За разлика от това, SPC няма сравнима нормативна уредба разпоредби за прилагане на нейното специално предназначение, което оставя корпорацията и нейните акционери, без вътрешно прибягване да принуждават директори и служители за изпълнение на специалната цел на предприятието.</p>

<p>Трябва ли тази правна форма да изисква конкретно управление на участието?</p>	<p>Южнокорейската социална кооперация предвижда участие управление. В останалите форми управлението на участието има тенденция да се насърчава, макар и да не се изисква технически.</p>
<p>Трябва ли тази правна форма да има специфичен механизъм за надзор?</p>	<p>Американският СИС регулатор наблюдава СИС за поддържане на целостта в Марка СИС Това се счита за полезно от Регулатора предоставя насоки и подкрепа на СИС за подпомагане на популяризирането на сектора растеж. Регулаторът на СИС седи в рамките на министерството на Великобритания контролира всички дружества (BIS), като по този начин гарантира координация с това министерство. Като алтернатива правната форма може да бъде предмет на авторитет на съответния бизнес орган, както за всеки друг компания, какъвто е случаят с корпорациите с предимства в САЩ -Членки. Независимо от това, постигането на нуждите на корпорациите с изгодни нужди да се оценява спрямо стандарт на трета страна.</p>
<p>Трябва ли целта на правната форма да бъде</p>	<p>Правителствата могат да решат ясно да дефинират категориите, в която тази правна форма може да действа</p>

ясно дефинирана или да бъде оставена отворена?	(както в Южна Корея и Италия) или предвиждат по-обща цел.
Трябва ли да се ограничи разпределението на дивиденди и ако да, как?	Правителствата могат или не могат да изберат да ограничат дивидентите, които могат да бъдат прехвърлени на акционери. Такъв е случаят в Италия. Това беше дело в Обединеното кралство преди 2014 г. (въпреки че максимумът остава максимална сума за дивидент).
Каква прозрачност по отношение на мисията на предприятието трябва да бъде предписана?	Правителствата обикновено изискват някаква форма на прозрачност с отношение социалната мисия. Например, ползата за САЩ корпорацията трябва да изготви доклад за социални и екологични условия ефективността се оценява спрямо стандарт на трета страна, докато информацията, получена от КХП, обикновено не се оценява спрямо а стандарт на трети страни.

3. Европейска правна рамка

Като член на Европейския съюз в Република България е релевантно европейското право. Една от основните европейски политики, която се развива усилено през последните два програмни периода и се реализира чрез законодателни актове е тази за регионално развитие. Тази тенденция се наблюдава особено силно през 2013 г., точно преди

започването на финансовата рамка 2014-2020 г. и стратегията „Европа 2020“.³⁵ Имайки предвид всичко това, може да се говори за развитие на социалните предприятия в Република България. Поради тази причина голяма част от европейското законодателство за развитие на регионите и в частност инвестирането на европейски средства в тях са правно регламентирани именно през последните 10-15 години. Именно като част от тази инвестиционна политика, Европейския съюз дава, чрез правно регламентиране възможност да се развиват социалните предприятия в изостаналите му региони.

Сред европейските нормативни актове, които регламентират социалните предприятия са: Решение № 283/2010/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 март 2010 година³⁶ за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване „Прогрес“. Следователно: „настоящите усилия на Съюза и на държавите-членки е необходимо да бъдат укрепени с цел да се увеличи достъпът до и наличието на микрофинансиране до достатъчна степен и в рамките на разумен срок, така че да се отговори на високото търсене от страна на тези, които най-много се нуждаят от това в настоящия кризисен период, а това са лица, които са загубили или рискуват да загубят работата си, изпитват затруднения при навлизането или завръщането на пазара на труда, както и лица, за които съществува риск от социално изключване, или уязвими лица, които са в неблагоприятно положение по отношение на достъпа до традиционния кредитен пазар и които желаят да започнат дейност с или допълнително да развият свое собствено микропредприятие, включително самостоятелна заетост, като същевременно активно се насърчават равните възможности на жените и мъжете“.³⁷ В Съобщението на Комисията от 3 юни 2009 г., озаглавено „Споделен ангажимент за трудова заетост“ се подчертава следното: „необходимостта да бъде даден нов шанс на безработните лица и да се открие пътят към предприемачеството за някои от групите в Европа в най-неравностойно положение, които имат затруднения при получаването на достъп до традиционния кредитен пазар“. ... „Поради това Комисията обяви предложение за нов механизъм на равнище ЕС за микрофинансиране, с който да се разшири обсегът на микрофинансирането по отношение

---

³⁵ За повече информация: <https://www.niokso.bg/strategia-evropa-2020.html>.

³⁶ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:087:0001:0005:BG:PDF>.

³⁷ пак там

на особено изложените на риск групи и да се окаже допълнителна подкрепа на развитието на предприемачеството, социалната икономика и микропредприятията“.³⁸

Решението № 283/2010/ЕС третира и специално лицата в неравностойно положение: „все по-голям дял от микрофинансирането на уязвими лица в неравностойно положение по отношение на достъпа до традиционния кредитен пазар в Европейския съюз се предоставя от нетърговски институции за микрофинансиране, нетърговски кредитни съюзи и нетърговски банки, изпълняващи корпоративна социална отговорност. Механизмът следва да подпомогне тези институции, пре- доставящи микрофинансиране, които допълват търговския банков пазар, чрез увеличаване на наличието на микрофинансиране, за да се отговори на настоящото равнище на търсене“.³⁹ Както е видно, чрез Решението се създава схема за финансиране на предприятия на хора в неравностойно положение. Решението е изменено с Регламент (ЕС) № 1296/2013⁴⁰ на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване „Прогрес“ (текст от значение за ЕИП), за да се свърже социалната политика с „Европа 2020“.

Следващата поредица от законодателни актове е от 2013 г. с Регламент (ЕС) № 228/2013⁴¹ на Европейския парламент и на Съвета от 13 март 2013 г. за определяне на специфични мерки за селското стопанство в най-отдалечените региони на Съюза и за отмяна на Регламент (ЕО) № 247/2006 на Съвета, според който: „подкрепата за традиционните производства е още по-необходима, тъй като тя им позволява да запазят тяхната конкурентоспособност на пазара на Съюза спрямо конкуренцията от трети държави“.⁴²

Специално дейността на социалните предприятия е нормирана с Регламент (ЕС) № 346/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2013 година относно

---

³⁸ пак там

³⁹ пак там

⁴⁰ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0238:0252:BG:PDF>.

⁴¹ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/37d6d3a5-916b-11e2-b5c3-01aa75ed71a1/language-bg>.

⁴² Регламент (ЕО) № 247/2006 на Съвета от 30 януари 2006 година за определяне на специфични мерки за селското стопанство в най-отдалечените райони на Съюза. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32006R0247>.

европейски фондове за социално предприемачество (текст от значение за ЕИП)⁴³, в чийто чл. 1, се определя целта за подпомагане на социални предприятия: „поради това, че инвеститорите преследват и социални цели и не се стремят единствено към финансова възвръщаемост, в Съюза все повече се развива пазар на социални инвестиции, състоящ се частично от инвестиционни фондове, ориентирани към социални предприятия. Тези инвестиционни фондове предоставят финансиране на социалните предприятия, които действат като двигатели на социалните промени, като предлагат новаторски решения на социалните проблеми, като например подпомагат преодоляването на социалните последици от финансовата криза и дават ценен принос за постигане на целите на стратегията „Европа 2020“, изложена в съобщение на Комисията от 3 март 2010 г., озаглавено „Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“⁴⁴. Чл. 2 обвързва регламента с: „инициатива за социалното предприемачество - създаване на благоприятна среда за насърчаване на социалните предприятия като основни участници в икономиката и социалната иновативност“⁴⁵. С Регламента се въвеждат общи правила за финансиране на социални предприятия на цялата територия на Европейското икономическо пространство и да се насърчава тяхното развитие. Чл. 13 определя целта на социалните предприятия: „тъй като главната цел на социалните предприятия е постигането на положително социално въздействие, а не на максимална печалба, настоящият регламент следва да се прилага единствено за насърчаване на подпомагането на предприятията, допустими да бъдат част от портфейл, чиято основна цел е постигането на измеримо и положително социално въздействие. Измеримото и положително социално въздействие би могло да включва предоставянето на услуги на имигранти, които в противен случай биха били изключени, или чрез повторно интегриране на маргинализирани групи в пазара на труда чрез предоставяне на заетост, подпомагане или обучение. Тези предприятия използват своите печалби за постигане на своята основна социална цел и се управляват според изискванията за отчетност и прозрачност. В случаите, когато, по изключение, дадено предприятие, допустимо да бъде част от портфейл, желае да разпределя печалба сред акционери и собственици, то следва да има предварително определени процедури и правила относно

---

⁴³ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0346>.

⁴⁴ пак там

⁴⁵ пак там

начина на разпределение на печалбите сред акционерите и собствениците. В тези правила следва да се уточни, че разпределянето на печалба не оказва отрицателно въздействие върху основната социална цел на предприятието, допустимо да бъде част от портфейл“.⁴⁶ Чл. 14 определя социалното предприятие като: „социалните предприятия обхващат широка гама от предприятия с различни правни форми, които предоставят социални услуги или стоки на уязвими, маргинализирани лица, лица в неравностойно положение или в изолация. Тези услуги включват достъп до жилища, здравеопазване, помощ за възрастни хора или лица с увреждания, грижа за деца, достъп до заетост и обучение, както и управление на зависимостите. В социалните предприятия също така се включват предприятия, които използват метод на производство на стоки или услуги, в който е заложена социалната им цел, но чиято дейност може да бъде извън сферата на предоставянето на социални стоки или услуги. Тази дейност включва социална и професионална интеграция чрез средствата на достъп до заетост за хора в неравностойно положение, по-специално поради недостатъчна квалификация или социални или професионални проблеми, водещи до изключване и маргинализация. Тези дейности могат да засягат също така опазването на околната среда с въздействие върху обществото, като например борба срещу замърсяването, рециклиране и възобновяема енергия“.⁴⁷

Чрез Регламент (ЕС) № 1287/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година за създаване на Програма за конкурентоспособност на предприятията и малките и средни предприятия (COSME) (2014-2020 г.) и за отмяна на Решение № 1639/2006/ЕО (текст от значение за ЕИП)⁴⁸, Европейският съюз насърчава и обвързва дейността на малките и средни предприятия с „Европа 2020 - Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“.

Гореизложените актове ясно показват тенденцията за влияние на чрез правото върху икономиката на ЕС и обвързването и със социални функции.

---

⁴⁶ пак там

⁴⁷ пак там

⁴⁸ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:32013R1287>.

4. Национална правна рамка

Едно от съвременните предизвикателства пред българското общество и държава е създаване на политики и съответното законодателство, което както да предоставя възможности на хората от уязвимите групи за социална реализация, така и да повишава стандартът им на живот. Изправени сме пред проблеми, ориентирани почти изцяло към философията и социалните практики на социоекономиката, разглеждани като ключови инструменти за осъществяване на политики, насочени към основните нужди, блага и услуги на хората в неравностойно положение. Нужно е да се отчете обаче, че съвременните предизвикателства пред хората от уязвимите обществени групи, начинът им на живот, социалните реалности и социални политики в Р. България индикират социалното предприемачество и социалните предприятия, почти като „панацея“ за решаване на тези трудни социални проблеми.

Според авторите Терзиев и кол.: „социалното предприемачество е идентифицирано на ниво Европейски съюз (ЕС) като ключов инструмент за сближаване на регионите и преодоляване на проблемите бедност и социална изолация“. Без съмнение социалните предприемачи имат способност чрез локализиране на използвани ресурси – човешки капитал, сгради и оборудване, да намират гъвкави подходи за задоволяване на неудовлетворените социални нужди. Важна особеност на всички социални предприятия е особената симбиоза, която носят *argioi* - между финансовата жизнеспособност и способността да оказват социално въздействие. Така те постигат едновременно реализирането на икономически, финансови и социални цели, с което придобиват още по-голяма ценност и стойност за обществото.⁴⁹

Ключов момент, свързан с отчитане същността и значението на социалното предприятие е неговата правна регламентация. За всяка от страните на ЕС, тя има своеобразна, т.е. национална правна рамка, макар в основата да са политиките на Европейския съюз относно социалното включване на лицата от уязвимите групи.

Българското законодателство, относимо към социалната сфера, до 2018 г. не даваше ясна и точна, легална дефиниция на понятието „социално предприятие“. Този

---

⁴⁹ Терзиев В., Бенчева, Н., Стоева, Т., Тепавичарова, М., & Арабска, Е. (2016). Предизвикателства пред социалното предприемачество в България. Годишник на Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, Том 59, Св. IV, Хуманитарни и стопански науки.

законодателен пропуск оказваше негативен ефект, както върху правния статут на „социалното предприятие“ като юридическо лице, така и върху въпросите касаещи условията, организацията и реда, при които то може да взаимодейства с органите на централната и местната власт. Не на последно място без необходимата правна регламентация, със съответните характеристики и особености характерни за дейността на коментираното предприятие, бе изключително трудно и ненадежно определянето на едно юридическо лице за социално предприятие.

Въпреки липсата на влязъл в сила специален закон до средата на 2018 г., който да урежда разглежданата материя, в Р. България действат множество стратегии, програми, концепции и юридически актове, които индиректно създават облика на социалното предприятие и очертават дейността му:

- Търговски закон;
- Закон за кооперациите;
- Закон за юридическите лица с нестопанска цел;
- Закон за интеграция на хората с увреждания;
- Закон за насърчаване на заетостта;
- Закон за социално подпомагане;
- Закон за малките и средните предприятия;
- Закон за занаятите;
- Закон за закрила и развитие на културата;
- Закон за корпоративното подоходно облагане;
- Национална концепция за социална икономика;
- Стратегия по заетостта на Република България 2012-2020 г.;
- Национална стратегия за младежта 2010-2020 г.;
- Национална стратегия за намаляване на бедността насърчаване на социалното включване 2020 г.;
- Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020 г.;
- Управленска програма на правителството на Република България за периода 2017-2021 г.;
- Национална концепция за социална икономика, приета с решението по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на Министерския съвет на 4.04.2012 г.;

- Решение № 151 на Министерския съвет от 2018 г. за приемане на План за действие по социална икономика 2018-2019 г.;

- Проектозакон за предприятията на социалната и солидарна икономика.

От изброените източници, характеризиращи дейността на социалните предприятия в Р. България е видно, че въпреки липсата на специална правна регламентация на социалното предприятие, то е правно релевантно. Твърдението за необходимостта за по-прецизна правна регламентация се подкрепя и от правната действителност към настоящия момент, а именно в Р. България съществуват организации, които развиват социалното предприемачество и се самоопределят като социални предприятия. Така например през 2013 г., Националният статистически институт включва в Годишните отчети на предприятията, насочващи критерии за самоопределянето им като социални предприятия или не. Съответно социалното предприятие там е определено като оператор в социалната икономика, чиято основна цел е постигането на положително измеримо социално въздействие, а не генерирането на печалба в полза на собственици или акционери. То работи на пазара като предоставя социални услуги или стоки на лица в неравностойно положение или използва метод на производство на стоки или услуги, в който е заложена социалната му цел. Наред с това, предприятието се определя като социално, когато отговаря на изискването:⁵⁰

1. Над 50% от печалбата регулярно да се инвестира за постигането на социални цели, изразяващи се в:

- подпомагане на социално уязвими групи и/или лица в изолация;
- опазване на околната среда с въздействие върху обществото;
- социална иновационна дейност;
- осъществяване на други дейности, предоставяне и/или производство на услуги и стоки със социална цел

и/или

2. Над 30% от наетия персонал е от социално уязвими групи. Следователно като основни характеристики на социалното предприятие могат да се изведат следните:

- поставянето и постигането на нестопански, социално значими цели;

---

⁵⁰ Атанасова, И., & Стефанова, Л. (2014). Наръчник за оценка на устойчивостта на социалните предприятия. Фондация „Помощ за благотворителността в България“ (ФПББ).

- извършване на дейност, която е икономическа/стопанска по своя характер;
- реинвестиране на печалбата от икономическата дейност;
- привличане към осъществяване на дейността на представители от уязвими групи;
- институционална независимост и вътрешно самоуправление.

Социалните предприятия могат да бъдат разделени в няколко групи:

- в зависимост от сферата, в която работят - социални предприятия като доставчик на социални и здравни услуги; социални предприятия като тренинг и обучителни организации; социални предприятия като работодател на лица от маргинализирани групи или хора с увреждания; социални предприятия, занимаващи се с производство и търговия;
- в зависимост от целевите групи - социални предприятия, ориентирани към социално слаби лица; лица с физически или психични увреждания; деца и семейства в риск; младежи, които не са интегрирани в обществото; етнически малцинства; жени - жертви на насилие; възрастни хора;
- в зависимост от целите - икономическо развитие чрез създаване на заетост и създаване на благосъстояние на целевите групи; чрез трудова интеграция на социално слаби или хора с увреждания, на маргинализирани групи; бизнес ориентираност и предприемачество; социална защита.

Основната характеристика на социалните предприятия е, че те отдават преимущество на социалните пред икономическите си цели - преди всичко по отношение подбора на персонал и разпределението на финансовите средства. Социалното предприятие се свързва с наличието на два задължителни компонента - стопански и социален. На тази основа бе дадено следното определение за социално предприятие: „Социално предприятие е юридическо лице, която извършва устойчива стопанска дейност в името на социална кауза”.⁵¹

Социалните предприятия могат да бъдат регистрирани като кооперации, предприятия или организации съгласно националното законодателство на България и да реализират дейност, която има силно изразен социален характер. В такъв смисъл и социалната икономика разглежда няколко правноорганизационни форми, чрез които се развива социалното предприемачество.

---

⁵¹ пак там

4.1. Социални предприятия - юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност

Чрез Законът за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ)⁵² се създават два вида юридически лица: сдружения и фондации. Специфично за тях е нестопанската им цел и възможността да развиват дейността си в обществена или в частна полза. Характерно за тяхната дейност е това, че те не разпределят печалба (чл. 2, ЗЮЛНЦ). Определянето им за осъществяване на общественополезна дейност е неотменяемо след вписването на това обстоятелство в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел, воден от Агенцията по вписванията към министъра на правосъдието.

Съгласно разпоредбата на чл. 38 от ЗЮЛНЦ, юридическите лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност, разходват своето имущество за осъществяване на дейности като:

- развитието и утвърждаването на гражданското общество, гражданското участие и доброто управление;
- развитието и утвърждаването на духовните ценности, здравеопазването, образованието, науката, културата, техниката, технологиите или физическата култура;
- подкрепа за деца, за хора с увреждания и за лица и общности в риск от социално изключване;
- защитата на човешките права или на околната среда;
- други цели, определени със закон.

На територията на Р. България могат да осъществяват дейност юридическите лица с нестопанска цел регистрирани съгласно ЗЮЛНЦ и чуждестранни юридически лица осъществяващи сходна нестопанска дейност. Неминуемо, чуждестранните юридически лица, за да осъществяват дейността си на територията на страната е необходимо регистрацията на техните клонове в съответствие със Закона за юридически лица с нестопанска цел.

Управлението на регистрираните по разглеждания закон юридически лица е възложено на колективен върховен орган и управителен орган (чл. 39, ал. 1 от ЗЮЛНЦ),

---

⁵² За повече информация: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134942720>.

като годишните им финансови отчети подлежат на независим финансов одит при условията на Закона за счетоводството.

Във връзка с отчетността на юридическите лица с нестопанска цел за общественополезна дейност те са длъжни веднъж годишно да изготвят доклад за своята дейност. Той следва да съдържа данни относно съществените дейности, изразходваните за тях средства, връзката им с целите и програмите на организацията и постигнатите резултати; размера на безвъзмездно полученото имущество и приходите от другите дейности за набиране на средства; вида, размера, стойността и целите на получените и предоставени дарения, както и данни за дарителите; финансовия резултат (чл. 40, ал. 2 от ЗЮЛНЦ).

Съгласно разпоредбата на чл. 41, ал. 1 ЗЮЛНЦ юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност може безвъзмездно да разходва имущество и да осъществява дейност, насочена за постигане на избраните цели. Подборът на лицата и начинът на тяхното подпомагане от юридическото лице с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, се извършват в зависимост от целта и финансовите възможности на юридическото лице с нестопанска цел. Основополагащо за съществуването е на тези юридически лица е именно тяхната нестопанска цел и когато регистрацията е направена в общественополезна дейност, законът не допуска правна възможност такова лице да се преобразува в юридическо лице с нестопанска цел за осъществяване на дейност в частна полза (чл. 42 ЗЮЛНЦ).

4.2. Социални предприятия по Закона за интеграция на хората с увреждания - специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания

В държавната политика за интеграцията на хората с увреждания е заложено създаването на подходящи условия и среда за тяхното развитие и адаптиране, сред които може да се посочи и предоставянето на възможности за получаване на подходящо образование и професионално обучение, което да води до осигуряване на трудова заетост, професионална реализация и не на последно място на личностно израстване.

За разлика от разглежданите до този момент социални предприятия, то специализираните предприятия и кооперации бяха правно регламентирани в Закона за интеграция на хора с увреждания (отменен), като през м. декември на 2018 г. тяхната

регламентация продължи да съществува в „Закон за хората с увреждания“ (ЗХУ). Съобразно неговите разпоредби „специализирани предприятия“ и „кооперации на хора с увреждания“ са тези, които отговарят на следните условия чл. 48, ал. 1:

- регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
- произвеждат стоки или извършват услуги;
- имат относителен дял на лицата с трайни увреждания, както следва:
  - за специализирани предприятия и кооперации за незрящи и слабо-виждащи лица - не по-малко от 20 на сто от списъчния брой на персонала;
  - за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;
  - за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;
  - за специализирани предприятия и кооперации на лица с интелектуални затруднения или психични разстройства - не по-малко от 20 на сто от списъчния брой на персонала.
- вписани са в регистъра на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания, който се води от Агенцията за хората с увреждания.

В тази връзка е редно да се разгледат и по-специфичните законови моменти относими към регистрирането на разглежданите предприятия. Така например съгласно разпоредбите на чл. 85, ал. 1 от ЗХУ регистърът на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания е публичен и се поддържа в електронен вид, като в него се вписват следните обстоятелства: данни за специализираното предприятие или кооперация на хората с увреждания; данни за представителство на специализираното предприятие или кооперация на хората с увреждания по регистрация от компетентен орган; предмет на дейността; данни за производството на стоки и услуги; данни за относителния дял на лицата с трайни увреждания; датата на заличаване на регистрацията и основанието за това и др. Наред с посочените задължения за вписване, регистрираните специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания са длъжни да уведомяват писмено Агенцията за хората с увреждания за всички промени в обстоятелствата, вписани в регистъра, в 14-дневен срок от настъпването им, като прилагат и съответните документи, които ги доказват.

Регистърът се използва за наблюдение и контрол на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания, включително на дейността, извършвана от тях при изпълнението на целеви проекти и програми по чл. 49 от ЗХУ. Наблюдението и контролът се извършват от Агенцията за хората с увреждания и се определят с правилника за прилагането на закона.

Финансирането съгласно чл. 93 от ЗХУ се осъществява със средства от: държавния бюджет; бюджетите на общините; национални проекти и програми, Европейските структурни и инвестиционни фондове и проекти и програми, финансирани от други международни финансови институции и донори; дарения от местни и чуждестранни физически и юридически лица, както и други източници.

4.3. Социални предприятия - кооперации по Закона за кооперациите

По смисъла на Закона за кооперациите (ЗК)⁵³, кооперацията е сдружение на физически лица с променлив капитал и с променлив брой членове, които чрез взаимопомощ и сътрудничество осъществяват търговска дейност за задоволяване на техни икономически, социални и културни интереси. Кооперацията е юридическо лице (чл. 1). Тя има общо събрание, управителен съвет, чийто членове се избират измежду членовете на кооперацията със срок от 4 години, председател и контролен съвет.

Кооперациите по решение на общите събрания могат да се обединяват в териториални, отраслови, национални и други съюзи. При кооперативния съюз могат да се образуват и парични фондове за взаимно подпомагане, за образование, за квалификация и други (чл. 57 от ЗК).

Във връзка с анализа на националната правна рамка на социалното предприятие, не може да не се отбележи напредъкът на Република България в областта. През месец август 2018 г. Министерския съвет одобрява Законопроект за предприятията на социалната и солидарна икономика, който предлага на Народното събрание за разглеждане и приемане. С разпореждане на Председателя на Народното събрание, Законопроектът е разпределен на следните постоянни комисии - Комисия по труда, социалната и демографската политика (водеща), Комисия по икономическа политика и туризъм, Комисия по регионална политика, благоустройство и местно самоуправление, Комисия по бюджет и финанси.

---

⁵³ За повече информация: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134696966>.

Проектът на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика бе съобразен с европейското законодателство в областта:

- Регламент (ЕС) № 1296/2013⁵⁴ на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване;

- Регламент (ЕС) № 346/2013⁵⁵ на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2013 година относно европейски фондове за социално предприемачество;

- Директива 2014/24/ЕС⁵⁶ на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 година за обществените поръчки.

Основна цел на законопроекта бе залагането на основната стратегическа цел, отнасяща се до „обособяването, развитието и насърчаването на стопански отрасъл, който се характеризира преимуществено със социална насоченост и чиято основна цел е генериране на положителна социална добавена стойност по посока заетост, жизнен стандарт и социално включване на уязвими групи от населението“. Основен приоритет в националната политика е развитието на Социалната и солидарна икономика в посока подобряване на жизнения стандарт на хората от уязвимите групи, създаване на по-добри условия за социално включване на лицата от уязвимите групи и намаляване на социалното неравенство.

Законопроектът за предприятията на социалната и солидарна икономика вдъхна така необходимата надежда за промяна, за перспектива, за ново начало на уязвимите групи, чрез защита на техните права и законни интереси и предоставените възможности за реализация.

4.4. Социално предприятие по Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика

Проектът за Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика бе гласуван и на второ четене в края на годината и след неговото одобрение от Парламента бе обнародван в ДВ, бр. 91 от 02.11.2018 г., като влиза в сила от 02.05.2019 г.

---

⁵⁴ За повече информация:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0238:0252:BG:PDF>.

⁵⁵ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0346>.

⁵⁶ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>.

Дългоочакваният закон⁵⁷ урежда обществените отношения, свързани със социалната и солидарна икономика, видовете субекти и мерките за тяхното насърчаване, както и условията и реда за дейността на социалните предприятия. Новите норми са насочени към стимулиране на предприятия, които осигуряват заетост на следните групи лица:

- а) хора с трайни увреждания;
- б) продължително безработни лица, които имат право на месечна социална помощ;
- в) лица до 29-годишна възраст, които нямат предходен професионален опит;
- г) деца, настанени извън семейството, включително след прекратяване на настаняването им;
- д) безработни лица над 55 години, които са регистрирани в дирекция „Бюро по труда“;
- е) лица, които отглеждат деца с трайни увреждания;
- ж) лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за срок, не по-кратък от 5 години, ако краят на наказанието е настъпил през последните три години от постъпването на работа;
- з) лица със зависимост към алкохол или наркотични вещества, преминали успешно лечебна или психо-социална рехабилитационна програма през последните две години преди постъпването на работа, което се удостоверява чрез документ, издаден от лицата, при които е проведено лечението или психо-социалната рехабилитация;
- и) бездомни лица;
- к) чужденци, получили закрила в Република България през последните три години от постъпването им на работа;
- л) лица, получили статут на специална закрила по реда на законодателството за борба с трафика на хора;
- м) лица, пострадали от домашно насилие по смисъла на Закона за защита от домашното насилие.

Законът има за цел да насърчи развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл. Чрез неговото прилагане се очаква са се подобри достъпът до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация; създаване на условия за оказване на подкрепа на вече изброените лица за социално

---

⁵⁷ За повече информация: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2137187968>.

включване и самостоятелен начин на живот; намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално развитие.

В закона „социалната и солидарна икономика“ е определена като форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно.

Основните принципи, залегнали в закона са:

- преимущество на социалните пред икономическите цели;
- сдружаване в обществена и/или колективна полза;
- публичност и прозрачност;
- независимост от органите на държавната власт;
- участие на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения.

Законът въвежда и дългоочакваната правна регламентация на социалното предприятие, в допълнителните разпоредби под §1, т. 5, „социално предприятие“ е предприятие, което независимо от правно-организационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност, управлява се прозрачно с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения, осъществява своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са лица по чл. 7, т. 4 и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния договор или устав. С приемането на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика се поставя края на дискусиата относно кои юридически лица могат да бъдат определени като социални предприятия и да се преустанови практиката на самоопределяне на предприятия като социални такива.

По смисъла на разглеждания закон понятието „социална цел“ получи своето определение в §1, т. 8 от Допълнителните разпоредби, а именно: „цел в подкрепа на лица от уязвими групи по отношение на тяхната заетост, социално включване, повишаване на жизнения им стандарт, подобряване на достъпа им до образование и професионална

квалификация и защита на техните права, както и за подобряване на средата на живот чрез опазване на околната среда и биоразнообразието и в подкрепа на екологичния баланс“.

На следващо място съвременните социални предприятия са определят като субекти на социалната и солидарна икономика, наред с кооперациите и юридическите лица с нестопанска цел, като законодателят ги разделя в два класа: клас А и клас А+.

Съгласно разпоредбите на чл. 7 от коментирания закон социално предприятие клас А е всяко социално предприятие, независимо от правно-организационната му форма, което отговаря на условията по т. 1, 2 и 3 или по т. 1, 2 и 4:

1. „осъществява социална дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методика, издадена от министъра на труда и социалната политика;

2. управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на решения по установена в учредителния договор, устава или друг устройствен документ процедура;

3. положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане за последния отчетен период се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 7500 лв. за осъществяване на социална дейност или цел;

4. не по-малко от 30 на сто и не по-малко от три лица от наетите в предприятието към датата на възникването на трудовото правоотношение са:

а) хора с трайни увреждания;

б) продължително безработни лица, които имат право на месечна социална помощ съгласно Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му;

в) лица до 29-годишна възраст, които нямат предходен професионален опит;

г) лица, настанени извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, включително след прекратяване на настаняването им;

д) безработни лица над 55 години, които са регистрирани в дирекция „Бюро по труда“;

е) лица, които отглеждат деца с трайни увреждания и получават помощи по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца;

ж) лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за срок, не по-кратък от 5 години, ако краят на наказанието е настъпил през последните три години от постъпването на работа;

з) лица със зависимост към алкохол или наркотични вещества, преминали успешно лечебна или психо-социална рехабилитационна програма през последните две години преди постъпването на работа, което се удостоверява чрез документ, издаден от лицата, при които е проведено лечението или психо-социалната рехабилитация;

и) бездомни лица по смисъла на § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби;

к) чужденци, получили закрила в Република България по реда на Закона за убежището и бежанците през последните три години от постъпването им на работа;

л) лица, получили статут на специална закрила по реда на Закона за борба с трафика на хора;

м) лица, пострадали от домашно насилие по смисъла на Закона за защита от домашното насилие.”

Социално предприятие клас А+ съгласно чл. 8 е „всяко предприятие, независимо от правно-организационната му форма, което отговаря на всички условия по чл. 7 или на условията за социално предприятие клас А и на едно от следните допълнителни условия:

1. социалната добавена стойност се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната спрямо наличните статистически данни към датата на подаването на заявлението;

2. положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане се разходва повече от 50 на сто и не по-малко от 75 000 лв. за осъществяване на социална дейност;

3. най-малко 30 от наетите са лица по чл. 7, т. 4 и са работили без прекъсване в предприятието през последните 6 месеца.“

Чрез приетия закон се създава и Регистър на социалните предприятия, който ще се различава от досега действащия по това, че предприятията ще бъдат регистрирани съобразно новите изисквания като социални предприятия от класове А и А+. Вписването ще се осъществява след отправено искане на заинтересованото предприятие но само ако отговаря на законово определените изисквания за това. Информацията от регистъра на социалните предприятия ще се публикува на интернет страницата на Министерството на труда и социалната политика. Предприятията, които бъдат вписани в регистъра като

социални такива клас А или А+ ще имат право да добавят към наименованието и правната си форма думите „социално предприятие“, а стоките или услугите, които предоставят, да обозначават с думите „продукт на социално предприятие“. Също така те следва всяка трета година за предприятия Клас А и всяка втора година за предприятия Клас А+ да предоставят на министъра на труда и социалната политика доказателства, че продължават да отговарят на условията за вписване.

5. Европейска и национална политика за насърчаване на социалното предприемачество (за хора в неравностойно положение)

5.1. Социална политика

Социална политика на Европейския съюз и Република България. Още от създаването на Европейска икономическа общност през 1957 г. основната цел на организацията е да се осигури социално приемлив жизнен стандарт на хората. Социалната политика е развита чрез Единния европейски акт и Социалната харта, приета от Европейската комисия през 1989 г. Основните насоки за подобряване на жизнения стандарт, които тя разглежда са:

- свободно движение;
- заетост и възнаграждение;
- подобряване на условията за живот и работа;
- социална защита;
- свобода на асоциирането и колективното договаряне;
- професионално обучение;
- еднакво третиране на мъжете и жените;
- информация и консултация на работниците;
- здравеопазване и безопасност на работното място;
- защита на децата, юношите, възрастните и хората в неравностойно положение.

Със създаването на Европейския съюз с Договора от Маастрихт⁵⁸, Европейската социална политика получава своята юридическа рамка, която е развита с Договора от Амстердам.⁵⁹ С тези два акта основно се залага на борбата с безработицата, социалното

---

⁵⁸ За повече информация: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>.

⁵⁹ За повече информация: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>.

изключване и професионалното обучение, като всяка една държава е задължена да провежда и своя социална политика в съответствие с тази на ЕС. Социалната политика на ЕС се разширява още повече с Лисабонския договор от 2009 г.⁶⁰ В него са залегнали ясни социални цели за социална пазарна икономика, която има за цел:

- пълна заетост и социален прогрес;
- борба срещу социалното изключване и дискриминацията;
- насърчаване на икономическото, социалното и териториалното сближаване;
- насърчаване на социалната справедливост и закрила;
- насърчаване на равенството между мъжете и жените;
- насърчаване на солидарността между поколенията;
- защита правата на детето.

Добавя се и въпросът за социалното осигуряване на работниците, които полагат труд в различни страни на Европейското икономическо пространство. Стреми се към насърчаване на социалния диалог и се бори със социалния дъмпинг и нелоялната конкуренция, между жителите на отделните държави на ЕС.

Социалната политика на ЕС се свързва със свободното движение на хора и прехвърлянето на социални осигуровки, както и с движението на работна ръка и изграждането на инфраструктура в тази насока. Уеднаквяване на социалната защита и еднакво третиране на мъжете и жените при заплащането на положения труд.

Въвежда като задължение на работодателя да гарантира безопасните и здравословни условия на труд на работниците и служителите, чрез предпазване от професионални рискове като се осигурява информиране и обучение на работниците.

Социалната политика на ЕС вмениява като задължение на всеки работник да допринася както за своята безопасност, така и за безопасността на другите работници, чрез правилното използване на съоръженията и спазване на инструкциите за безопасност.

Пак чрез социалната политика на ЕС се въвежда ограничена отговорност за работодателя при непредвидени обстоятелства или изключителни събития.

При изпълнение на социалната си политика ЕС използва няколко инструмента (фондове, служби инструменти) за финансирането и прилагането ѝ. Сред тях са:

---

⁶⁰ За повече информация: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/bg/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>.

- Европейският социален фонд;
- Европейският фонд за приспособяване към глобализацията;
- Европейската мрежа на службите по заетостта;
- Гаранцията за младежта;
- Европейският корпус за солидарност;
- Европейска платформа за сътрудничество в усилията срещу недеklarирания труд;
- Европейски стълб на социалните права.

Република България като страна член на Европейския съюз е задължена да провежда социална политика в съответствие тази на ЕС. Основен орган, който провежда социалната политика в страната е Министерството на труда и социалната политика, като част от политиката се провежда пряко от самото министерство, а дейностите по други политики са прехвърлени на поопечени на министерството институции като Държавна агенция за закрила на детето, Агенция по заетостта и други.

Социалната политика на Република България е разработена в съответствие тази на Европейския съюз. Тя е подчинена на стратегията „Европа 2020“ като е разработен специален план за действие за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване, реализиращ се от министерството. Свидетелство за съответствието на българската и европейската социална политика са и разработените стратегии и планове от Министерството на труда и социалната политика:

- Актуализирана стратегия по заетостта на Република България 2013-2020 г.;
- Национална стратегия за детето 2008-2018 г.;
- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г.;
- Национална стратегия за дългосрочна грижа;
- Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България”;
- План за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България”;
- Национална програма за безопасност и здраве при работа 2018-2020 г.

Социалното предприемачество може да подпомогне участието на много хора с увреждания в пазара на труда и в обществото. Подходът, използван за подкрепа на

участието на хората с увреждания на пазара на труда в ЕС, насърчава нарастващото участие предимно чрез заетост и по-малко чрез самостоятелна заетост или създаване на предприятия. Общ подход в ЕС е да се използват квоти за заетост, които изискват от публичните и частните организации да наемат определен брой или процент хора с увреждания. Дания, Естония, Латвия, Холандия, Финландия, Швеция и Обединеното кралство не използват този подход.⁶¹

Съществуват примери за политики, които подкрепят самонаемането и създаването на бизнес за хора с увреждания. Те включват инкорпорирането на самонаемането в общите програми за активен пазар на труда⁶², както и схеми, които подпомагат хората с увреждания при създаването на предприятия. Области, в които могат да се разработят подобни политики са:

- увеличаване на осведомеността и осъзнатостта на хората с увреждания за предприемачеството като реална и осъществима възможност;
- развиване на предприемачески умения;
- подкрепа за разработване, придобиване и използване на помощни средства и технологии;
- осигуряване на достъп до подходяща финансова подкрепа;
- подобряване на достъпа до интернет, информационни и телекомуникационни технологии и други;
- увеличаване на осведомеността на хората с увреждания за предприемачеството като реална и осъществима възможност.

Относително високите норми на самостоятелна заетост за хората с увреждания в ЕС предполагат, че последните се интересуват от предприемачество и самонаемане. Много от тях обаче са неактивни поради неосведоменост, липса на емоционална подкрепа от семейството и приятелите, ниско самочувствие и други причини. Насърчаването на осъществимостта на предприемачеството за хората с увреждания ще повиши

---

⁶¹ Greve, B. (2009). The labour market situation of disabled people in European countries and implementation of employment policies: a summary of evidence from country reports and research studies. Report prepared for the Academic Network of European Disability experts (ANED). <https://www.disability-europe.net/downloads/276-aned-task-6-final-report-final-version-17-04-09>.

⁶² Ridley, J., Hunter, S., and Infusion Cooperative. (2005). Go for it!: Supporting People with Learning Disabilities and/or Autistic Spectrum Disorders in Employment. Health and Community Care Research Programme, Research Findings No 45/05, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/54357/0013026.pdf>.

осведомеността за предприемачеството като потенциална дейност на пазара на труда не само за хората с увреждания, но и за други, които имат важна роля в подкрепата им. Целта на създаването на осведоменост трябва да бъде повишаване на знанията за самостоятелната заетост и собствеността на малките предприятия като опция за кариера и потенциалните ползи, които тя може да предложи. Важно е също да се повиши осведомеността относно предизвикателствата и рисковете на предприемачеството и самонаемането, за да могат хората с увреждания да решат дали да се заемат тях.

Насърчаването на предприемачески дейности за хора с увреждания трябва да се стреми да достигне до три целеви групи: първо, самите хора с увреждания; второ, техните ролеви модели и мрежи за подкрепа, като семейство и приятели; и трето, бизнес съветниците. Един начин за увеличаване на информираността за предприемачеството сред хората с увреждания е да се повиши имиджът на предприемачеството и самостоятелната заетост в програмите за подкрепа на пазара на труда. Много програми за пазара на труда за хора с увреждания се съсредоточават изключително върху намирането на работа, често в рамките на публичния сектор, и пренебрегват или дори обезкуражават самостоятелната заетост (Boylan and Burchardt⁶³; Doyel⁶⁴; Pavey⁶⁵; Enabled4Enterprise⁶⁶; EMDA⁶⁷). Важно е да се осигури обучение за предприемаческа осведоменост за съветниците, чиито отговорности включват подкрепа на лицата с увреждания. Това обучение трябва да бъде съобразено с типа на уврежданията и да отчита техните специфики. То трябва да се стреми да образова съветниците относно възможностите, предизвикателствата и рисковете, които самостоятелната заетост би могла да предложи на хората с увреждания. Важно е да се преодолее неохотата на съветниците да препоръчат самостоятелната заетост като добра опция. Увеличаването на увереността на съветниците да оказват подкрепа на предприемачи с увреждания може непряко да повиши доверието на целевата група предприемачи.

---

⁶³ Boylan, A., & Burchardt, T. (2002). Barriers to Self-Employment for Disabled People. Report for the Small Business Service. <http://www.berr.gov.uk/files/file38357.pdf>.

⁶⁴ Doyel, A. (2002). A realistic perspective of risk in self-employment for people with disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 17, 115–24.

⁶⁵ Pavey, B. (2006). Human Capital, Social Capital, Entrepreneurship and Disability: An Examination of Some Current Education Trends in UK. *Disability & Society*, 21(3), 217–229.

⁶⁶ Enabled4Enterprise. (2008). Barriers and Opportunities: Equipping the Enterprise Sector to Deliver „Disability Smart” Services.

⁶⁷ East Midlands Development Agency (EMDA). (2009). Scoping Study into the Business Support Needs of Disabled Entrepreneurs in the East Midlands. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100113042736/http://www.emda.org.uk/uploaddocuments/disabledentrepreneurScopingReport%202009.pdf>.

Политиките могат да насърчават създаването на бизнес за хора с увреждания, използващи ролеви модели. Нужно е вдъхновяващите примери за предприемачи с увреждания да бъдат широко огласявани, защото доказват, че създаването на предприятия и самостоятелната заетост са постижими за хората с увреждания. Тези ролеви модели трябва да бъдат включени и в по-широки промоционални кампании, свързани с предприемачеството и самостоятелната заетост, за да се покаже, че самостоятелната заетост не е нетипична дейност за хората с увреждания. Това е важно не само за хората с увреждания, но и за преодоляване на негативните стереотипи и нагласи в обществото.

Друг подход за повишаване на осведомеността е да се насърчи предприемачеството чрез отличия за предприемачи с увреждания. Това осигурява обществено признание за успеха и в някои случаи се предоставят финансови възнаграждения за подпомагане на по-нататъшното развитие на бизнеса. Наградите са ефективен начин за привличане на вниманието на медиите, за да се покажат истории за успехи, да се повиши осведомеността за потенциала за предприемачество сред хората с увреждания и да се вдъхновят потенциални предприемачи. Добър пример са наградите Stelios за предприемачи с увреждания на благотворителната организация Leonard Cheshire Disability във Великобритания.⁶⁸ Те получават значително внимание от страна на медиите и осигуряват финансови възнаграждения, за да помогнат на предприемачите да развият бизнеса си. Европейската комисия също работи активно в тази област, като управлява Европейските награди за насърчаване на предприемачеството и спонсорира Първата европейска награда за социално предприемачество на хора с увреждания.⁶⁹

5.2. Развиване на предприемачески умения

Хората с увреждания срещат затруднения при достъпа до образование и до пазара на труда. Много от тях имат скромен трудов стаж, а малко от тях - опит в предприемачеството. Само отделни хора с увреждания са имали възможността да развият уменията, необходими за успешното стартиране и управление на бизнес. Подкрепата за придобиването на предприемачески умения може да помогне да се преодолее липсата на опит. Целта на

---

⁶⁸ За повече информация: <http://www.stelios.com/entrepreneurship/award-for-disabled-entrepreneurs-in-the-uk.html>.

⁶⁹ За повече информация: <http://www.csr-d.eu/social-entrepreneurship-and-disability-award>.

обучението по предприемачество за хора с увреждания не се различава от тази на обучението по предприемачество за обикновеното население - да се повиши осведомеността за потенциала на предприемачеството, да се предоставят умения, които ще увеличат шансовете за успешно стартиране и управление на бизнеса и да се развие предприемачески ум.

Създателите на политики могат да използват два подхода, за да улеснят формирането на предприемачески умения у хората с увреждания. Един подход е да се осигури по-голяма подкрепа на хората с увреждания в образователната система. Вероятността хората с увреждания да завършат професионално обучение или висше образование е два пъти по-ниска от тази при хората без увреждания. Основна причина за това е липсата или недостъпността на помощни технологии - рехабилитационни, адаптивни и помощни средства, които дават възможност на хората с увреждания да изпълняват определени задачи (Hanafin et al.⁷⁰; Nochajski et al.⁷¹). Подобряването на наличността и достъпността на тези технологии е първа стъпка към повишаване на образователното равнище, което ще доведе до подобряване на уменията и други индивидуални ползи, като по-високо самочувствие. Това може да повлияе положително върху предприемаческите дейности, тъй като по-високото образование на хората с увреждания води до по-добри резултати на пазара на труда, включително самостоятелна заетост (Zwerling et al.⁷²; Christ & Stodden⁷³).

Полисимейкърите могат да проучат голямото разнообразие от съществуващи нефинансови помощи, за да гарантират, че те са достъпни за хората с увреждания. Това включва осигуряване на достъп до съдържанието в нестандартни формати и на гъвкавост при доставянето им.

Като алтернатива могат да бъдат разработени индивидуализирани програми за обучение по предприемачество, като „Готови за старт“ в Обединеното кралство. Този

---

⁷⁰ Hanafin, J., Shevlin, M., Kenny, M., & McNeela, E. (2007). Including young people with disabilities: Assessment challenges in higher education. *Higher Education*, 54, 435–448.

⁷¹ Nochajski, S. M., Oddo, C., & Beaver, K. (1999). Technology and transition: Tools for success. *Technology and Disability*, 11, 93–101.

⁷² Zwerling, C., Whitten, P. S., Sprince, N. L., Davis, C. S., Wallace, R. B., Blanck, P., & Heeringa, S. G. (2002). Workplace accommodations for people with disabilities: National Health Interview Survey Disability Supplement, 1994–1995. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 45(5), 517-525.

⁷³ Christ, T. W., & Stodden, R. (2005). Advantages of developing survey constructs when comparing educational supports offered to students with disabilities in postsecondary education. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 22, 23-31.

подход може да разреши проблема с разработването на програми за обучение, съобразени с хетерогенността на характеристиките на увреждане (вид, тежест, стабилност, продължителност и време на появата). Този вид интензивна подкрепа в малки групи гарантира най-добри резултати (Arnold & Ipsen⁷⁴; Enabled4Enterprise⁷⁵; EMDA⁷⁶; Dotson et al.⁷⁷). Индивидуализираните подходи трябва да оценят бизнес потенциала на отделните лица, да осигурят осъществимостта на бизнес идеята, да запълнят липсите в уменията и знанията с бизнес образование, обучение и техническа поддръжка, да подпомогнат разработването на реалистичен бизнес план и да подкрепят приспособяването при осъществяването на бизнеса (Arnold & Ipsen⁷⁸). Въпреки че са ефективни, индивидуализираните подходи изискват много ресурси и са трудни за прилагане. Тази трудност може да се преодолее чрез съвместна работа между полисимейкърите и специализирани организации, които подкрепят хората с увреждания. В допълнение към използването на външни знания и подкрепа, това ще подобри достигането до целевите клиенти и ще позволи на стратегите да се възползват от реномето и опита на съществуващите организации.

5.3. Подкрепа за разработване, придобиване и използване на помощни средства и технологии

Помощните средства и технологии могат да променят живота на хората с увреждания. Те стават все по-усъвършенствани, по-лесно преносими, по-евтини и по-лесни за използване и в резултат имат по-голям потенциал за подобряване на приобщаването на хората с увреждания към икономическите дейности и предприемачеството (Angelocci et al.⁷⁹). Политиците могат да играят важна роля в подпомагането на развитието на тези

---

⁷⁴ Arnold, N., & Ipsen, C. (2005). Self-Employment Policies: Changes Through the Decade. *Journal of Disability Policy Studies*, 16(2), 115-122.

⁷⁵ Enabled4Enterprise. (2009). Project Report: Equipping the Enterprise Sector to deliver “Disability Smart” Services; Enabled4Enterprise. (2009). Are You Disability Smart? How to Provide Effective Business Support to Disabled Entrepreneurs.

⁷⁶ East Midlands Development Agency (EMDA). (2009). Scoping Study into the Business Support Needs of Disabled Entrepreneurs in the East Midlands. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100113042736/http://www.emda.org.uk/uploaddocuments/disabledentrepreneurScopingReport%202009.pdf>.

⁷⁷ Dotson, W., Richman, D., Abby, L., & Thompson, S. (2013). Teaching Skills Related to Self-employment to Adults with Developmental Disabilities: An Analog Analysis. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 2336–2350.

⁷⁸ Arnold, N., & Ipsen, C. (2005). Self-Employment Policies: Changes Through the Decade. *Journal of Disability Policy Studies*, 16(2), 115-122.

⁷⁹ Angelocci, R., Lacho, K. J., Lacho, K. D., & Galle, W. (2008). Entrepreneurs with Disabilities: The Role of Assistive Technology, Current Status and Future Outlook. *Proceedings of the Academy of Entrepreneurship*, 14(1), Tunica.

технологии, за да се осигури непрекъснато подобрене и да се подкрепят хората с увреждания при придобиването и използването на тези технологии.

Съществуващата европейска политика понастоящем подкрепя разработването на помощни технологии за широк кръг от приложения, като например околна среда, достъпен транспорт и достъпно компютърно взаимодействие. За да подкрепят по-нататък технологичното развитие в тези области, правителствата могат да предприемат две действия. Първо те могат да продължат да подкрепят научните изследвания в тези области чрез безвъзмездни средства за научни изследвания и стимули за научноизследователска и развойна дейност. По-специално, биха могли да бъдат предоставени повече стимули за разработване на помощни технологии, свързани с бизнес софтуер и бизнес организационни инструменти. Второ, могат да се предприемат действия за подобряване на стандартизацията на пазара на помощни технологии. Необходими са общи стандарти за намаляване на сложността и несъвместимостта на достъпните технологии. Изпълнението на задължителните стандарти има положително въздействие в САЩ (Stack et al.⁸⁰) и в ЕС има много възможности за подобрене в това отношение. За да реши този проблем, Европейската комисия подкрепя редица проекти като Cloud4all, които насърчават разработването на помощни средства, свързани с информационните технологии.

В допълнение към подпомагането на развитието на тези технологии, създателите на политики могат да подкрепят придобиването и използването на помощни технологии от предприемачи с увреждания. Това често се прави, като се предоставя пряка финансова подкрепа, като например безвъзмездна помощ, която подпомага придобиването на специално оборудване и технологии, необходими при започване на бизнес. Един пример за този подход може да бъде намерен в Гърция, където Европейският социален фонд подкрепя схема за самонаемане на уязвимите безработни, която предоставя безвъзмездни средства за покриване на разходите за започване на бизнес за безработни от уязвими групи. Безработни хора с увреждания също могат да получат допълнителни грантове за покриване на до 90%

---

⁸⁰ Stack, J., Zarate, L., Pastor, C., Mathiassen, N. E., Barberà, R., Knops, H., & Kornsten, H. (2009). Analysing and federating the European assistive technology ICT industry. In Information society and media, prepared for the European Commission, 20-65.

от разходите за приспособяване на работното им място към тяхното увреждане (OECD/The European Commission⁸¹).

Този подход се използва и в Австрия. Политиката на пазара на труда, свързана с уврежданията в Австрия, се съсредоточава върху инициативата за професионално обучение и за намиране на работа. Като част от тези инициативи за заетост безвъзмездните средства се предоставят от Федералната служба за социално благосъстояние, за да подпомагат хората с увреждания да получат работа или да си създадат самостоятелна заетост (както и да стимулират бизнеса да наема хора с увреждания). Подкрепата за самостоятелна заетост включва постоянна субсидия за преодоляване на свързаните с уврежданията ограничения. Тази субсидия включва закупуването на машини, оборудване или технологии, които се отнасят до работното място (свързани с мобилността), техническите и ергономичните предизвикателства. Тя покрива най-малко половината от разходите и може да бъде получавана непрекъснато.

Политиката може също да подпомогне обучението, за да знаят хората с увреждания как да използват правилно помощните средства, информационните и комуникационните технологии и да присъстват максимално в обществото и на пазара на труда. Един подход е компютърното обучение, предлагано от Латвийското общество на хората с увредено зрение.⁸²

5.4. Осигуряване на достъп до подходяща финансова подкрепа

Достъпът до финансиране често се цитира като една от най-големите бариери пред стартирането на бизнес и това предизвикателство може да бъде още по-голямо за предприемачите с увреждания. Много потенциални предприемачи с увреждания имат малък трудов опит и в резултат - ниски нива на спестявания и обезпечения. Външното финансиране може да бъде проблематично за хората с увреждания поради затруднения достъп до информация за финансирането и източниците на инвестиции. В същото време те имат по-високи разходи за стартиране на бизнес поради закупуването на технологии или оборудване, свързани с тяхното увреждане, или заради наемането на допълнителна помощ,

---

⁸¹ OECD/The European Commission. (2013). The Missing Entrepreneurs: Policies for Inclusive Entrepreneurship in Europe. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264188167-en>.

⁸² <http://www.lnbrc.lv/>.

за да изпълняват задачи, с които много предприемачи се справят сами. Обществената политика трябва да осигури на предприемачите с увреждания достъп до финансиране за създаване на бизнес. Обикновено няма достатъчно голям брой потенциални предприемачи с увреждания, който да оправдава създаването на специализирана схема за микрофинансиране за предприемачи с увреждания. Затова е препоръчително политиките да се фокусират върху създаването на достъп за предприемачите с увреждания до съществуващите схеми за финансиране. Политиките следва да гарантират наличието на средства за специализирано оборудване, което да подпомогне хората с увреждания в създаването и управлението на бизнеса.

Първа стъпка към подобряване на достъпа до финансиране за потенциални предприемачи с увреждания е да се гарантира, че съществуващите финансови средства са налични и достъпни за хората с увреждания. Това означава информацията за източниците на финансиране да бъде налична в достъпни формати, а програмите за финансиране да не дискриминират на базата на увреждания.

Второ, създателите на политики могат да съдействат за преодоляване на пропастта между потенциалните предприемачи и инвеститорите, като помагат на предприемачите с увреждания да се подготвят за инвестициите и като улеснят достъпа до инвеститорите чрез мероприятия за създаване на делови контакти, промоционални събития и бизнес съревнования. Целта е да се помогне на предприемачите да разберат начина на функциониране на финансовата индустрия и изискванията за получаване на инвестиции. Полисимейкърите могат да стигнат още по-далеч, като събират инвеститори и предприемачи на специални събития. Контактът „лице в лице“ е важен за изграждането на мрежи и взаимоотношения, а предприемачите могат да се възползват от възможността да „продадат“ своя предприемачески проект. Пример за подобен подход е „Enabled4Growth“⁸³ - малък проект в Лондон, Обединеното кралство, насочен към подпомагане на предприемачите с увреждания да получат финансиране за разширяване на бизнеса си. Въпреки че не осигурява пряко финансиране, проектът обучава предприемачите как да се подготвят за инвестиции, как да кандидатстват за финансиране как и да организират делови събития, където предприемачите могат да се срещнат с инвеститорите.

---

⁸³ За повече информация: <https://enabled4growth.com/>.

Трети подход е да се увеличи наличието на пряко финансиране под формата на безвъзмездни средства или заеми. В ЕС има малко механизми, които предоставят целева финансова подкрепа за предприемачи с увреждания. При разработването на такива механизми следва да се има предвид, че финансовата подкрепа за стартиране на бизнеса е по-ефективна, когато се предоставя успоредно с обучение за придобиване на умения. Пример за този подход е „Търсене на друг смисъл за предприемачеството“ в Словашката република, който осигурява обучение и финансиране чрез конкурс за бизнес планове.⁸⁴

Финансовата подкрепа за стартиране на бизнес от предприемачи с увреждания следва да отчита помощите за безработица и пенсиите за инвалидност, които получават лицата с увреждания. Системата за обезщетения трябва да бъде гъвкава и балансирана - тя не трябва нито да демотивира желаещите и можещи да работят хора с увреждания, нито да отказва грижа на тези от тях, които не са в състояние да го сторят. Политиките следва да насърчават хората с увреждания да създават нови фирми, но и да подкрепят тези от тях, които не могат да работят. Тези гъвкавост и балансираност трябва да бъдат ефективно съобщени на тези, към които е насочена системата. Така неоправданите страхове се смекчават и се премахва основна пречка пред стартирането на бизнеса.

5.5. Подобряване на достъпа до интернет, информационни и телекомуникационни технологии

Интернет и мобилните комуникационни технологии се превърнаха в неразделна част от обществото и в основни методи за общуване и достъп до информация. Ползите обаче не се споделят от всички - много хора с увреждания трудно използват част от новите технологии, защото последните често са несъвместими с помощни средства. Полисимейкърите могат да направят повече, за да подкрепят разработването и прилагането на стандарти за достъпност, които биха подобрили достъпа до тези технологии за хората с увреждания.

ЕС поема ангажимент за подобряване на достъпа до интернет и информационни технологии чрез подписване на Конвенцията за правата на хората с увреждания⁸⁵. Много държави от ЕС приеха закони и политики относно достъпността на уеб сайтове и софтуерни

---

⁸⁴ За повече информация: <http://www.nepocujucipodnikatelia.sk/grantovy-program/o-programe>.

⁸⁵ United Nations. (2008). Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Article 9. <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=259>.

приложения за публичния и частния сектор.⁸⁶ Данните обаче сочат, че все още има дълъг път към постигането на поставените цели в това отношение.

Първата задача на създателите на политики е да подобрят достъпността на публичните уебсайтове чрез информационните технологии. Европейският съюз подкрепя държавите-членки в подобряването на достъпа до техните уебсайтове с проекти като Програмата в областта на цифровите технологии за Европа, чиято цел е до 2015 г. да се постигне пълен достъп до уебсайтовете на публичния сектор.⁸⁷ Това е от решаващо значение за хората с увреждания, които обмислят самостоятелна заетост, защото много обществени услуги вече са онлайн. Информацията за стартиране на бизнес и за самонаемане се разпространява чрез уебсайтове заедно с връзки към други носители. Подобряването на достъпността на обществените уебсайтове ще помогне на хората с увреждания да изпълняват законови задължения като регистрация на предприятия и подаване на данъчни декларации. Подобряването на достъпността на публичните уебсайтове е необходима стъпка, която правителствата трябва да предприемат, преди да обсъждат мерки за подобряване на достъпността на частните уебсайтове.

Втора задача е хармонизирането на стандартите и задълженията за достъпността на информационните технологии в ЕС. Интернет има голям потенциал за предприемачите с увреждания, защото може да им помогне да преодолеят предизвикателствата, свързани с комуникацията и мобилността. По-голямата част от уебсайтовете, обаче, не са в достъпни формати и не са съвместими с помощни технологии. За постигане на значими резултати в тази област са необходими големи международни усилия. Има малък брой проекти като Veritas⁸⁸, които се опитват да съберат обществени и частни заинтересовани страни, за да се справят заедно с тези проблеми.

Около една пета от населението в трудоспособна възраст в ЕС е засегнато от увреждания и този дял вероятно ще расте със застаряването на населението. Социалното и икономическо участие на хората с увреждания ще става все по-важен политически проблем, а предприемачеството може да бъде част от решението му. Хората с увреждания са

---

⁸⁶ W3C. (2006). Policies Relating to Web Accessibility. <http://www.w3.org/WAI/Policy>.

⁸⁷ European Commission. (2013). Digital Agenda for Europe. Digital social platforms: web-accessibility. <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-website>.

⁸⁸ За повече информация: <http://veritas-project.eu/about-2>.

диспропорционално неактивни на пазара на труда във всички държави-членки⁸⁹, но вероятността хората с увреждания, които участват на пазара на труда, да бъдат самонаети, е същата като при хората без увреждания. Самонаемането може да улесни активното социално и икономическо участие и да даде на индивида контрол върху него. Предприемачеството позволява гъвкавост по отношение на работното натоварване, работното време и работното място, като предоставя по-голям успех при справянето с уврежданията, отколкото платената заетост.

Правителствата трябва да гарантират, че всички публични уебсайтове са достъпни. Тъй като интернет се превръща в основен начин, по който правителствата и гражданите си взаимодействат, може да се направи много повече за подобряване на достъпността на онлайн бизнес услуги като регистрация на бизнеса, подаване на данъчни документи и ресурси за бизнес информация.

6. Икономически ефекти и SWOT Анализ

Социалната икономика е сфера, към която Европейският съюз проявява траен интерес и инвестира в нейното постоянно развитие и усъвършенстване, за да отговори на актуалните социални потребности в страните от Общността. Съвременният социален европейски модел се характеризира с високо ниво на услугите, стоките и работните места, генерирани от социалната икономика. В основата на този модел е регулиране на производството и доставката на множество социални услуги от обществен интерес. Ценностите на социалната икономика се намират в тясна връзка с общите цели за социално приобщаване и достойни условия на труд, обучение и реинтеграция на пазара на труда.

Ефектите от функционирането на социалното предприятие може да се анализират в следните направления:

1. в процеса на изпълнение на дейността на предприятието, ако се осигурява заетост на лица от неравностойни социални групи;

---

⁸⁹ Applica/CESEP/European Centre. (2007). Study of compilation of disability statistical data from the administrative registers of the Member States. Study financed by DG Employment, Social Affairs, and Equal Opportunities. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3007&langId=en>.

2. при използване на резултатите от дейността, в случай че се произвеждат продукти, които се предоставят безвъзмездно или при преференциални условия на лица от такива групи;

3. при разпределяне на приходите от дейността на социалното предприятие, ако те се използват по начин, подпомагащ жизненото равнище и интеграцията на лица в неравностойно социално положение.

6.1. Проблеми

6.1.1. Ресурсно обезпечаване

В „Доклад - социални предприятия в България“ разработен по ОП „Развитие на човешките ресурси“ са посочени следните проблеми при ресурсното обезпечаване пред развитието на социалните предприятия⁹⁰:

- липса на подходящо финансиране, подкрепящо социалните предприятия;
- липса на ресурси за стартиране на бизнес - наред с финансирането, налице са няколко компонента за стартиране на бизнес, които обикновено липсват при по-голямата част от стартиращите социални предприятия (и от предприемачески и от социален тип): сгради/земя, оборудване;
- липса на мениджърски и маркетингов опит - това е проблем на НПО сектора, който по принцип привлича кадри с различен профил от необходимия за реализация на мениджърски или маркетингови позиции. Доколкото гражданският сектор е най-активен в създаването на социални предприятия, помощта в тази област се превръща в необходимост.

6.1.2. Недостатъци на проектния подход

Това е проблем, който засяга най-вече предприятията с доминираща социална кауза. Мотивацията на тези предприятия, които са кандидати за проектно финансиране е различна

---

⁹⁰ За повече информация:

https://socialenterprise.bg/docs/conference_1/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%8F%20-%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%20%D0%BE%D1%82%20%D0%B8%D0%B7%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5.pdf

от тази на самостоятелните предприемачи. Може да се каже, че последните са по-адекватно бизнес ориентирани, докато при първите често липсват мениджърски умения и визия за развитие.

Някои от основните недостатъци на проектния подход са:

- проектният модел на финансиране страда от хронична липса на устойчивост;
- бавни, тромави процедури при администрирането на проекти;
- проектното финансиране поражда съмнения за наличие на корупционни интереси, които нямат общо с декларираната социална кауза.

6.1.3. Проблеми със средата

Сред проблемите, свързани със средата са:

- липса на системна и целенасочена политика на национално ниво –предприемачите констатират едно пасивно и хаотично поведение на държавата и отговорните институции;
- липса на нормативна база;
- проблеми с институциите - няма реално разбиране на ролята на социалните предприятия, липса на сътрудничество от страна на ангажираните институции.

6.1.4. Кадрови проблеми

Към основните кадрови проблеми се отнасят:

- действащите предприятия от предприемачески тип (най-често специализираните предприятия за хора с увреждания), често имат проблеми свързани с намирането и обучението на подходящи кадри – от една страна заради нагласата им да имат завишени очаквания към работодателя да им осигурява работа, без от своя страна да са мотивирани да защитават работната си позиция със съответна квалификация и желание за работа. От друга страна работодатели от специализирани предприятия споделят, че хората с увреждания няма как да бъдат еднакво работоспособни и ефективни, както хората без увреждания;
- капан на помощите - лица с увреждания, които кандидатстват за работа нямат мотивация и се отказват. Причината е, че получават достатъчно помощи и затова нямат стимул да работят.

6.2. Възможности⁹¹

6.2.1. Данъчни облекчения⁹²

Данъчни облекчения за дарителите на определени уязвими групи, за работодатели на трайно безработни лица или на хора с увреждания⁹³, възможност за освобождаване от облагане с ДДС на определени доставки на стоки и услуги.⁹⁴ СП като ЮЛНЦ, регистрирани в обществена полза са освободени от заплащане на местен данък дарение. СП-специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, могат да поискат преотстъпване на дължимия от тях годишен корпоративен данък и да го използват изцяло за интеграция на хората с увреждания или за поддържане и разкриване на работни места за трудоустроени лица в следващите две години. Предвидени са също така и данъчни облекчения за дарителите на СП, регистрирани като ЮЛНЦ в обществена полза, като лечебно заведение или като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания.

6.2.2. „Запазени“ обществени поръчки⁹⁵

Ако предмет на поръчката е някоя от посочените в нарочен списък на Министерски съвет или тя се изпълнява по програми за защита на заетостта на лица с увреждания, възложителят на поръчката е длъжен да запази само за специализираните предприятия/кооперации на хора с увреждания правото да кандидатстват за изпълнители на поръчката.

6.2.3. Насърчаване и устойчивост⁹⁶

Насърчаването и устойчивостта включват:

---

⁹¹ Насърчаване и развитие на социалните предприятия в България. Пътна карта (2015-2020). http://bcnl.org/uploadfiles/documents/publikacii/plan_se.pdf.

⁹² пак там

⁹³ Чл. 177. Закон за корпоративно подоходно облагане, чл. 26 Закон за интеграция на хора с увреждания, Раздел II на Глава 6 Закон за насърчаване на заетостта.

⁹⁴ Чл. 38-50. Закон за данък върху добавената стойност.

⁹⁵ Насърчаване и развитие на социалните предприятия в България. Пътна карта (2015-2020). http://bcnl.org/uploadfiles/documents/publikacii/plan_se.pdf.

⁹⁶ пак там

- подкрепата за социалното предприемачество следва да включва и отделянето на публичен ресурс за подпомагане дейността на социалните предприятия за справянето със социални проблеми;

- планирането на целите, реда и очакваните резултати при предоставяне на публичен ресурс за подкрепа на социалните предприятия трябва да става на основата на периодична оценка на средата, като отчита особеностите на установени към даден момент практики и модели, и потенциала им да работят за постигане на социални цели.

6.2.4. Равно третиране и намаляване на административната тежест⁹⁷

Равното третиране и намаляване на административната тежест включва:

- осигуряване на пакет от насърчителни мерки, достъпни за всички форми на социални предприятия;

- предвиждане на бързи и финансово достъпни административни процедури.

6.2.5. Ефективност и ефикасност⁹⁸

Ефективността и ефикасността включват:

- реализиране на програми и мерки след анализ на потребностите, съгласуваност и адекватност на целите;

- съотносимост на вложения ресурс към получения резултат - ясна оценка на финансовия и на социалния резултат.

6.2.6. Координация и децентрализация⁹⁹

Координацията и децентрализацията включват:

- изграждане на механизми за участие на социалните предприятия при планиране и оценка на политиката за социално предприемачество на национално ниво;

- създаване на условия за развитие на социалното предприемачество на местно ниво, съобразно спецификите и нуждите на съответната територия чрез въвличане на общините в този процес (през местни и регионални стратегии).

---

⁹⁷ пак там

⁹⁸ пак там

⁹⁹ пак там

6.2.7. Солидарност и партньорство¹⁰⁰

Солидарността и партньорството включват:

- създаване на условия за взаимодействие, консултации, открит диалог и споделяне на отговорността между всички заинтересовани страни.

---

¹⁰⁰ пак там

6.3. SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Сътрудничество с организациите на работодателите и на синдикатите, както и с други контролни органи по защита правата на работещите и превенцията при осигуряването на безопасни условия на труд. • Координация между системата за социално подпомагане и системата за активни програми на пазара на труда, с оглед подпомагане социалната реинтеграция на лицата с увреждания. • Изградена и функционираща мрежа от социални услуги за осигуряване на социално включване за най-уязвимите групи. • Изградени защитни механизми за подкрепа на най-уязвимите групи. • Изградено сътрудничество с други институции и организации с нестопанска цел в посока усъвършенстване на политиките и преодоляване на предизвикателствата. • Натрупан капацитет и опит в мобилизирането и използването на средства от европейските фондове в подкрепа на политиките на пазара на труда и социалното предприемачество. 	<ul style="list-style-type: none"> • Бавно нарастване на броя на ново-разкриваните свободни работни места в социалните предприятия за хора с увреждания. • Ограничено търсене на работна сила в слабо развитите погранични региони. • Ограничени финансови средства от държавния бюджет за реализиране на политиката по насърчаване на социалното предприемачество. • Негативни демографски промени и застаряване на населението. • Наличие на сравнително голям относителен дял уязвими групи от населението, включително и хора с увреждания, нуждаещи се от подпомагане за задоволяване на основни жизнени нужди. • Недостатъчното интегриране на социални и здравни дейности при предоставянето на услуги за голяма част от нуждаещите се. • Непрекъснато нарастващия брой на лицата, зависими от грижи в резултат от демографските процеси на застаряване на населението. • Трудности при въвеждането на интегриран подход в предоставянето на междусекторни услуги и насърчаване на взаимодействието между отделните системи. • Ниска степен на сътрудничество и взаимодействие с други социални предприятия в страната и чужбина, с представители на държавната и общинска администрация, асоциации на социалните предприятия и браншови организации. • Недостатъчен капацитет в системата на социалните услуги и недостатъчно добро планиране

	<p>на потребностите от социални услуги на регионално и местно ниво.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатъчно устойчиво финансиране на услуги, извършвани от социални предприятия, които не са държавно делегирани дейности, разкрити със средства по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. • Преобладаващ дял на социалните предприятия, предоставящи социални услуги (пасивни). • Проблеми, срещани в процеса на дейност на социалните предприятия: материална база, административни дейности, персонал, оборудване; предпочитания, свързани с предлагането на продуктите на социалните предприятия на пазара. • Липса на добре обучени и мотивирани кадри, работещи в социалните предприятия и желаещи да постъпят на работа в тях.
<p>Възможности</p>	<p>Заплахи</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Прилагана и непрекъснато усъвършенстваща се нормативна база за насърчаване на социалното предприемачество, социалното включване и подобряване на ефективността на системите за социалните услуги. • Развитие на икономически сектори с потенциал за създаване на работни места. • Усъвършенстване на националното законодателство с цел подобряване на достъпа на работодателите - социални предприемачи и търсещите работа лица с увреждания до посредническите услуги по заетост. • Развитие на политики по насърчаване на заетостта и обучение на възрастни, насочени към групи в неравностойно положение и пограничните региони. • Развитие на посредническите услуги по заетост, вкл. за достигане до хора с увреждания. 	<ul style="list-style-type: none"> • Висок брой безработни лица с увреждания, общо за страната и за пограничните региони, вкл. продължително безработни. • Висок брой на неактивните лица с увреждания, в т. ч. обезкуражени. • Увеличаване дела на лицата с увреждания в риск от бедност и социално изключване. • Нарастващото търсене от услуги за грижа за най-уязвимите лица, което поставя пред изпитание системата от социални услуги и поражда необходимостта от прилагането на гъвкави и иновативни подходи в тази сфера. • Натиск върху пенсионната система и системите за подпомагане.

<ul style="list-style-type: none"> • Реализиране на схеми по ОП РЧР за периода 2014-2020 г. • Разширяване на мрежата от подкрепящи услуги. • Развитие на капацитет на местно ниво за подкрепа на осъществяваната реформа в областта на социалното предприемачество и социалните услуги. • Развитие на интегрирани услуги. • Развитие на сектора на социалната и солидарна икономика. • Членство на социалното предприятие в асоциация (сдружение) на социалните предприятия. • Сътрудничество с институции и организации, оказващи подкрепа на социалните предприятия. • Коопериране с други социални предприятия в страната и в чужбина. • Развитие на социалното предприемачество в посока активно ангажиране на целевите групи в процеса. • Обучение и мотивация на хората, работещи в социалните предприятия и на тези, които имат желание да постъпят на работа в тях. 	
---	--

7. Заключение

Политиките и дейностите, противоположни на социалното изключване и дискриминация са важен въпрос за международните организации и фокус за социалните стратегии на развитите страни. Социалната икономика е област, към която Европейският съюз проявява постоянен интерес и инвестира в нейното непрекъснато развитие и усъвършенстване. Социалният модел, възприет в Европейския съюз се характеризира с високо ниво на услуги, стоки и работни места, генерирани от социалната икономика, основан на регулиране на производството и предоставянето на много социални услуги от общ интерес. Основната насоченост на този модел е да установи тясна връзка с общите цели за социално включване и достоен труд, обучение и реинтеграция на пазара на труда за хора в неравностойно положение.

В годините след създаването на Европейския съюз с Договора от Маастрихт, европейската социална политика е доразвита в Договора от Амстердам и Договора от Лисабон. В резултат на това в рамките на ЕС се полагат усилия за преодоляване на безработицата и социалното изключване и за създаване на условия за професионално обучение, като всяка страна е задължена да провежда собствена социална политика в съответствие с тази на ЕС. В този смисъл социалната политика на Република България е подчинена на стратегията „Европа 2020“ чрез разработване на специфичен план за действие за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване с наличните необходими стратегии и планове. На тази основа интеграцията на хората с увреждания в България се постига чрез създаване на подходящи условия и среда за развитие, както и адаптация, която включва осигуряване на адекватно образование и професионално обучение, заетост и професионална реализация.

Подходът, използван за подпомагане на участието на хората с увреждания на пазара на труда в ЕС, насърчава засиленото участие предимно чрез заетост и по-малко чрез самонаетост или създаване на бизнес. Общ подход на ЕС е да се използват квоти за заетост, които изискват от публичните и частните организации да наемат определен брой или процент хора с увреждания. В тази връзка се създават условия за социално предприемачество. Като концепция социалното предприемачество е добре познато в повечето европейски страни, САЩ и Близкия изток, от където могат да се почерпят много добри практики. Социалните предприятия в тези страни осъществяват значителен дял от социални дейности, като съчетават генерирането на доходи с икономическата дейност и постигат определен социален ефект. Социалното предприемачество позволява интегрирането на икономически и социални цели, водещи до ефективна социална политика и адекватна подкрепа за социално уязвимите групи от обществото в най-широк смисъл.

Социалните предприятия работят в сложна и проблемна среда, в която е необходимо да се справят с основните обществени проблеми, като използват специфични, иновативни и устойчиви бизнес модели. Социалните предприятия балансират финансовата отговорност и социалното въздействие като координират нуждите, интересите и отговорностите на много заинтересовани страни, включително инвеститори, служители, регулатори, потребители и други бенефициенти.

В България през 2019 г. влиза в сила Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика. Той поставя рамка за механизма на социалната и солидарна икономика в посока промяна на социално-икономическата система като различна парадигма на развитие. Неговите основни постулати са реципрочност и солидарност, създаващи условия за засилване на взаимосвързаността между индивидуалните и колективните интереси. Законът също така дефинира социалното предприятие и определя субектите на социалната и солидарна икономика, а именно: кооперациите, юридическите лица с нестопанска цел за общественополезна дейност и социалните предприятия от клас А и клас А+. На този фон следва да се отбележи, че в България от 2012 г. се съставя статистическа информация за работещи социални предприятия.

Изследваните източници и добрите практики в контекста на настоящия доклад и спецификата на отнасянето му към аграрния туризъм показват, че социалните предприятия в Република България осъществяват дейността си в няколко направления: предоставяне на социални услуги; осигуряване на работа за хора с увреждания; посредничество при намиране на работа на безработни лица; предоставяне на здравни услуги; дейност в областта на образованието и други. При осъществяването на тези дейности водещо е не производството на крайния продукт, а социалният ефект за самите лица, които е да получат необходимата подкрепа за интегриране в обществото.

На фона на установената тенденция на застаряване на населението в икономически развитите страни и нарастването на дела на населението в трудоспособна възраст, засегнато от увреждания, се очаква въпросът за тяхната социална и икономическа интеграция да бъде все по-важен политически въпрос. Това е и причината предприемачеството, и в частност социалното, да бъде идентифицирано като възможно решение. Социалното предприемачество позволява гъвкавост по отношение на натовареността, работното време и работното място, осигурявайки по-голям успех в справянето с уврежданията, отколкото платената заетост. В това отношение се открояват няколко стимулиращи и бизнес подхода, а именно: реструктуриране на предложенията за подкрепа на стартиращи предприятия; правителствени действия в подкрепа на разработването и приемането на помощни технологии; предлагане на целево обучение и подкрепа, съобразени с нуждите и проблемите на предприемачи и потенциални предприемачи с различни увреждания. Всеки

от тях обаче, за да бъде успешен, трябва да има партньорства със специализирани организации, които имат надеждни взаимоотношения и/или представляват хора в неравностойно положение.